

Sygn. akt *I ACa 1334/17*

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 maja 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: **SSA Bogdan Wysocki /spr./**

Sędziowie: **SSA Ryszard Marchwicki**

SSA Ewa Staniszevska

Protokolant: **st. sekr. sąd. Kinga Kwiatkowska**

po rozpoznaniu w dniu 23 maja 2018 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa (...)p.w. **Świętego I. w M.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Wojewodzie (...)**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 23 maja 2017 r. sygn. akt XVIII C 526/15

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1 w ten sposób, że oddala roszczenie o zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty 2.333.360 (dwa miliony trzysta trzydzieści trzy tysiące trzysta sześćdziesiąt) złotych za okres od dnia 24 maja 2017 roku do dnia 23 maja 2018 roku;

II. w pozostałej części apelację oddala;

III. zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 11.250 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Ryszard Marchwicki Bogdan Wysocki Ewa Staniszevska

--	--	--

Sygn. akt I ACa 1334/17

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 19 lipca 2011 r., skierowanym przeciwko Agencji Nieruchomości Rolnych, Oddział Terenowy w P., Gminie K. i Skarbowi Państwa – Dyrektorowi Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. i Staroście (...), powódka – (...) p. w. Świętego I. w M. domagała się:

1) przyznania od pozwanej Agencji Nieruchomości Rolnych - Oddział Terenowy w P. na jej rzecz odpowiednich nieruchomości zamiennych, w zamian za nieruchomości przejęte przez Skarb Państwa, zapisane w księdze wieczystej nr (...) (dawniej M., tom 2, wykaz (...)) Sądu Rejonowego w Kępnie, stanowiące obecnie działki ewidencyjne opisane w załączonym wyciągu z wykazu zmian danych ewidencyjnych – synchronizacyjnym o powierzchni 34,7687 ha (stan nowy) i w tym celu zobowiązanie pozwanej Agencji Nieruchomości Rolnych – Oddział Terenowy w P. do wskazania odpowiednich nieruchomości zamiennych,

ewentualnie

2) przyznania od pozwanego - Skarbu Państwa – Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. lub Starosty (...) na jej rzecz odpowiednich nieruchomości zamiennych w zamian za przejęte nieruchomości, opisane w pkt 1, a nadto zobowiązanie w tym celu pozwanego Skarbu Państwa – Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. oraz Starosty (...) do wskazania odpowiednich nieruchomości zamiennych,

ewentualnie

3) przyznanie powódce od pozwanego Skarbu Państwa – Starosty (...) kwoty 4.000.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za nieruchomości opisane w pkt 1 pozwu.

Ponadto powódka wniosła o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Starosty (...) na rzecz powódki kosztów postępowania wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz o zwolnienie powódki od kosztów sądowych w całości.

W odpowiedzi na pozew Agencja Nieruchomości Rolnych, Oddział Terenowy w P. wniosła o oddalenie wobec niej powództwa w całości oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na pozew pozwany Skarb Państwa - Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. i Starosta (...), zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa (obecnie Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej), wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powódki na rzecz Skarbu Państwa kosztów postępowania według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa w podwójnej wysokości.

W odpowiedzi na pozew Gmina K. wniosła o oddalenie powództwa stosunku do niej i zasądzenie od powódki kosztów postępowania według norm przepisanych.

Na rozprawie w dniu 10 maja 2013 r. Sąd postanowił wezwać do udziału w sprawie statio fisci Skarbu Państwa Wojewodę (...).

Wyrokiem z dnia 23 maja 2017 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu zasądził od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powódki 2.333.360 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 24 maja 2017 r. do dnia zapłaty (pkt 1); oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt 2); koszty procesu poniesione przez powódkę i pozwany Skarb Państwa stosunkowo rozdzielił obciążając nimi powódkę w 42%, a pozwanego w 58% i z tego tytułu: a) zasądził od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powódki kwotę 18.453,86 zł, b) zasądził od powódki na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 3.024 zł, c) nakazał ściągnąć od powódki na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu z zasądzzonego roszczenia kwotę 27.000 zł tytułem opłaty sądowej od pozwu, od

której powódka była zwolniona, d) nakazał ściągnąć od powódki na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu z zasądzonego roszczenia kwotę 12.059,17 zł tytułem niepokrytych wydatków związanych z opiniami biegłych, e) nakazał ściągnąć od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu kwotę 16.653,14 zł tytułem niepokrytych wydatków związanych z opiniami biegłych (pkt 3); odstąpił od obciążania powódki kosztami procesu poniesionymi przez pozwaną Agencję Nieruchomości Rolnych, Oddział Terenowy w P. i pozwaną Gminę K. (pkt 4).

Podstawą rozstrzygnięcia były następujące ustalenia i wnioski.

Powodowa (...) p.w. św. I. w M. została erygowana w XIV wieku. Kościół (...) w M. był wskazywany nieprzerwanie w rocznikach Archidiecezji (...) od 1828 r. (w Dekanacie (...)). (...) posiada osobowość prawną w myśl art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej. Proboszczem (...) jest od dnia 15 września 1989 r. ksiądz R. W. (1). Biskup K. – Ordynariusz w oświadczeniu z dnia 30 czerwca 2011 r. wyraził zezwolenie na wytoczenie procesu w niniejszej sprawie.

Jako właściciel nieruchomości o powierzchni 40,7740 ha, stanowiącej grunt parafialny, zapisanej w księdze wieczystej M., tom II, wykaz 68, co najmniej od dnia 19 listopada 1903 r. była wpisana (...) w M. (D. P. zu M.). W dniu 18 czerwca 1907 r. z KW M., tom (...), wykaz (...) odłączono parcelę nr (...) w wyniku czego powierzchnia nieruchomości zmniejszyła się do 40,6347 ha. Księga hipoteczna została zamknięta w dniu 16 lipca 1964 r. w wyniku odłączenia całości nieruchomości do księgi wieczystej numer (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w K.. W KW nr (...) jako właściciela nieruchomości o obszarze 40,6347 ha wpisano (...) P. w M.. W dniu 16 lipca 1964 r. została odłączona część nieruchomości o obszarze 35,0537 ha i przeniesiona do KW nr (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w (...).

Protokołem przejęcia z dnia 14 kwietnia 1950 r., na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu (...), przejęto na rzecz Państwa nieruchomość ziemską Gminnej Ziemi (...) w M. zapisaną w KW M., tom (...), karta (...) w postaci organistówki, o ogólnym obszarze 1,53,95 ha.

Protokołem przejęcia z dnia 15 października 1953 r., na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu (...), przejęto na rzecz Państwa „nieruchomość ziemską w M., gmina K. – Północ, pow. K.”, należąca do (...) w M.. Wskazano, że nieruchomość ziemską składa się z ziemi i łąki, zapisanych w Sądzie Powiatowym w K. pod: Księga Wieczysta tom (...) karta (...). Zaznaczono, że z ogólnego obszaru 40.63.47 ha pozostaje dla proboszcza 3.44.90 ha, a na Państwo przejęto 37.18.57 ha.

Ostatecznie na rzecz Państwa przejęto 36,5932 ha, a nie 37,1857 ha jak określono protokołem z dnia 15 października 1953 r. Przejęcie dotyczyło przy tym KW nr (...) (M., tom (...), wykaz (...)), ale również KW nr (...) (M., tom (...), wykaz (...)). Na rzecz Państwa nie została nigdy przejęta działka aktualnie oznaczona geodezyjnie numerem (...), z dawnych parcel (...), zapisanych w KW nr (...) (poprzednio KW M., tom (...) wykaz (...)), o powierzchni 1,5400 ha.

W zaświadczeniu z dnia 6 stycznia 1964 r. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w K. stwierdziło, że nieruchomość ziemską położoną w powiecie K. o oznaczeniu hipotecznym KW nr (...) i (...), o obszarze 36,59,32 ha, której zapisanym właścicielem jest (...) P. i (...) przeznaczona jest na cele reformy rolnej w myśl przepisów art. 1 i 2 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o dobrach martwej ręki.

Wnioskiem z dnia 29 listopada 1991 r. (...) p. w. Św. I. w M. zwróciła się do Komisji Majątkowej o wszczęcie postępowania regulacyjnego na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej wnosząc o:

1) przywrócenie własności nieruchomości położonej we wsi M., woj. (...) o obszarze 15,75,81 ha;

2) przyznanie gruntów zamiennych lub odszkodowania za działki przekazane rolnikom indywidualnym o łącznej powierzchni 19,29,56 ha,

We wniosku wyjaśniono, że nieruchomość była częścią nieruchomości o łącznym obszarze 40,63,47 ha stanowiącej własność (...) p.w. Św. I. w M., została przejęta w dniu 15 października 1953 r. na podstawie ustawy o dobrach martwej ręki z dnia 20 marca 1950 r., a przed upaństwowieniem była użytkowana przez administratora Parafii, dla którego stanowiła źródło utrzymania. Wskazano również, że jakkolwiek nieruchomość była zapisana jako własność Parafii, to jednak z przeznaczenia była dobrem beneficjalnym.

Wniosek formalnie został złożony do Komisji Majątkowej przy piśmie Wikariusza Generalnego (...)w P. z dnia 20 grudnia 1991 r. i został zarejestrowany w Komisji w dniu 31 grudnia 1991 r. pod sygnaturą (...).

Do wniosku dołączono wykaz nabywców gruntów kościelnych z KW nr (...), mapy, wyciąg z wykazu zmian geodezyjnych z KW nr (...), opis i mapę nieruchomości z KW nr (...), odpis skrócony z KW nr (...)(dawnej M., tom (...), wykaz (...)), w którym jako właściciel wpisane było (...) P. w M. oraz wyciąg z matrykuły podatku gruntowego.

Zarządzeniem z dnia 1 lutego 1994 r. Komisja Majątkowa zawiadomiła powodową (...) o wszczęciu postępowania regulacyjnego w sprawie przywrócenia własności nieruchomości o powierzchni 35.01.37 ha.

Pismem z dnia 7 marca 1994 r. Burmistrz Miasta i Gminy K. wskazał, że na części przejętych na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości znajduje się m.in. Miejski Gminny Ośrodek (...) i na gruntach tych dokonano znacznych inwestycji.

W toku postępowania Komisja Majątkowa nie uzgodniła orzeczenia ani też nie została zawarta żadna ugoda. Zawiadomieniem z dnia 7 lutego 2011 r. Komisja Majątkowa poinformowała powódkę o nierozpatrzeniu wniosku.

Przekształcenia własnościowe i geodezyjne działek oraz zmiany numeracji parcel na działki gruntów z dawnej księgi wieczystej M., tom (...) wykaz (...) (następnie KW nr (...)), obejmującej parcele (...), stanowiących przed przejęciem własność powódki, spowodowały, że:

1. dawna parcela nr (...), o powierzchni 1,5930 ha, to aktualnie działki o nr (...), pow. 0,7600 ha i 157/6, pow. 0,7800 ha, stanowiące własność M. i E. K.,

2. dawne parcele o nr 155, o pow. 13,4649 ha i nr 156, o pow. 0,9060 ha, to aktualnie działki:

- część działki (...), o pow. 0,1600 ha z ogólnej pow. 0,1900 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...), o pow. 0,6200 ha, stanowiąca własność R. G.,
- (...), o pow. 0,6300 ha, stanowiąca własność R. G.
- (...), o pow. 0,6300 ha, stanowiąca własność A. i L. J.,
- (...), o pow. 0,5900 ha, stanowiąca własność S. i J. K.,
- (...), o pow. 0,5200 ha, stanowiąca własność J. T.,
- (...), o pow. 0,0738 ha, stanowiąca własność E. i R. W. (2),
- (...), o pow. 0,0740 ha, stanowiąca własność K. i M. M. (1),
- (...) o pow. 0,0197 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...) o pow. 0,0735 ha, stanowiąca własność L. i A. K.,
- (...) o pow. 0,0732 ha, stanowiąca własność B. K.,

- (...)o pow. 0,0267 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...) o pow. 0,0991 ha, stanowiąca własność A. i K. F.,
- (...) o pow. 0,0907 ha, stanowiąca własność B. i M. R. (1),
- (...)o pow. 0,0906 ha, stanowiąca własność B. i M. R. (2),
- (...), o pow. 0,0924 ha, stanowiąca własność M. i B. W. (1),
- (...) o pow. 0,0247 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...)o pow. 0,0825 ha, stanowiąca własność J. i M. Ż.,
- (...) o pow. 0,0843 ha, stanowiąca własność J. R.,
- (...)o pow. 0,0167 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...)o pow. 0,1101 ha, stanowiąca własność J. R.,
- (...)o pow. 0,0004 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...) o pow. 0,0924 ha, stanowiąca własność L. i A. K.,
- (...)o pow. 0,0936 ha, stanowiąca własność M. i Z. K.,
- (...)o pow. 0,0247 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...)o pow. 0,2375 ha, stanowiąca własność J. i A. S.,
- (...) o pow. 0,0337 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...) o pow. 0,0920 ha, stanowiąca własność M. i T. T. (1),
- (...)o pow. 0,0923 ha, stanowiąca własność A. i H. R.,
- (...) o pow. 0,0210 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...)o pow. 0,1037 ha, stanowiąca własność M. i Z. K.,
- (...), o pow. 0,1026 ha, stanowiąca własność M. i Z. K.,
- (...)o pow. 0,0868 ha, stanowiąca własność M. i Z. K.,
- (...)o pow. 0,0836 ha, stanowiąca własność E. i J. A.,
- (...)o pow. 0,0840 ha, stanowiąca własność R. i R. K. (1),
- (...) o pow. 0,0859 ha, stanowiąca własność M., J. i Z. P. (1),
- (...), o pow. 0,1537 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...) o pow. 0,0918 ha, stanowiąca własność J. i R. K. (2),
- (...) o pow. 0,0925 ha, stanowiąca własność J. N.,
- (...), o pow. 0,0245 ha, stanowiąca własność Gminy K.,

- (...)o pow. 0,0338 ha, stanowiąca własność B. i B. H.,
- (...)o pow. 0,0919 ha, stanowiąca własność E. F.,
- (...)o pow. 0,0921 ha, stanowiąca własność J. i S. K. (1),
- (...) o pow. 0,2709 ha, stanowiąca własność D. D. (1),
- (...)o pow. 0,0219 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...)o pow. 0,1045 ha, stanowiąca własność D. D. (1),
- (...) o pow. 0,1041 ha, stanowiąca własność K. i K. S. (1),
- (...)o pow. 0,0310 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...)o pow. 0,1229 ha, stanowiąca własność D. D. (1),
- (...)o pow. 0,1155 ha, stanowiąca własność J. i P. S.,
- (...)o pow. 0,1153 ha, stanowiąca własność A. i P. L.,
- (...)o pow. 0,1115 ha, stanowiąca własność A. i P. L.,
- (...), o pow. 0,0036 ha, stanowiąca własność (...) SA, Oddział K.,
- (...) o pow. 0,2223 ha, stanowiąca własność T. i J. H.,
- (...) o pow. 0,0726 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...) (w KW nadal stary nr 23/37), o pow. 0,0956 ha, stanowiąca własność K. S. (2),
- (...) o pow. 0,1000 ha, stanowiąca własność D. i Z. P. (2),
- (...), o pow. 0,0800 ha, stanowiąca własność S. J.,
- (...) o pow. 0,0800 ha, stanowiąca własność M. i J. S.,
- (...), o pow. 0,1000 ha, stanowiąca własność I. i J. C.,
- (...) o pow. 0,0018 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...), o pow. 0,0018 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...) o pow. 0,0954 ha, stanowiąca własność I. i R. R. (2),
- (...) o pow. 0,5436 ha, stanowiąca własność J. i T. H.,
- (...) o pow. 0,0751 ha, stanowiąca własność R. i H. Z.,
- (...)o pow. 0,0750 ha, stanowiąca własność R. i H. Z.,
- (...) o pow. 0,0771 ha, stanowiąca własność P. i M. B. (1),
- (...), o pow. 0,0778 ha, stanowiąca własność P. i M. B. (1),
- (...) o pow. 0,0723 ha, stanowiąca własność A. i U. P.,

- (...) o pow. 0,0779 ha, stanowiąca własność S. i M. K. (1),
- (...) o pow. 0,0754 ha, stanowiąca własność D. J.,
- (...) o pow. 0,0774 ha, stanowiąca własność S. i M. K. (1),
- (...) o pow. 0,2193 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...)o pow. 0,6522 ha, stanowiąca własność R. i H. G.,
- (...)o pow. 0,3497 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...) o pow. 0,6902 ha, stanowiąca własność R. i H. G.,
- (...), o pow. 1,0506 ha, stanowiąca własność M. i E. K.,
- (...) o pow. 0,3600 ha, stanowiąca własność I. i H. J.,
- (...) o pow. 0,2400 ha, stanowiąca własność L. i A. J.,
- (...), o pow. 0,3900 ha, stanowiąca własność I. i H. J.,
- (...) o pow. 0,7700 ha, stanowiąca własność S. i J. K.,
- (...)o pow. 0,1068 ha, stanowiąca własność J. G.,
- (...) pow. 0,1074 ha, stanowiąca własność G. i J. W.,
- (...)o pow. 0,0284 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...) o pow. 0,1065 ha, stanowiąca własność A. i M. M. (4),
- (...) o pow. 0,1062 ha, stanowiąca własność J. i D. W.,
- (...)o pow. 0,2372 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...)o pow. 0,1051 ha, stanowiąca własność A. i A. R.,
- (...) o pow. 0,0929 ha, stanowiąca własność R. i M. S.,
- (...)o pow. 0,0924 ha, stanowiąca własność W. W. (1),
- (...) o pow. 0,0911 ha, stanowiąca własność B. W. (2),
- (...), o pow. 0,0235 ha, stanowiąca własność Gminy K.,
- (...), o pow. 0,1394 ha, stanowiąca własność W. i A. M.,
- (...) o pow. 0,0996 ha, stanowiąca własność P. i A. W.,
- (...)o pow. 0,1156 ha, stanowiąca własność D. i U. W.,

3. dawne parcele o nr (...) o pow. 0,5260 ha i nr (...), o pow. 1,5387 ha, to aktualnie działki:

- (...) o pow. 0,0944 ha, stanowiąca własność M. i M. K. (2),
- (...) o pow. 1,9656 ha, stanowiąca własność M. B. (2),

4. dawne parcele o nr (...) o pow. 5,0481 ha i (...) o pow. 11,9770 ha, to aktualnie działki:

- (...), o pow. 0,1800 ha, stanowiąca własność R. i D. S.,
- (...), o pow. 0,2100 ha, stanowiąca własność I. Z.,
- (...) o pow. 0,2100 ha, stanowiąca własność T. i Z. G.,
- (...) o pow. 0,1452 ha, stanowiąca własność R. i J. P.,
- (...) o pow. 0,5600 ha, stanowiąca własność A. i K. B.,
- (...) o pow. 0,6700 ha, stanowiąca własność M. B. (2),
- (...), o pow. 0,3700 ha, stanowiąca własność G. i T. K.,
- (...) o pow. 0,1000 ha, stanowiąca własność K. i M. D.,
- (...) o pow. 0,0616 ha, stanowiąca własność Rucha Franza,
- (...) o pow. 0,0900 ha, stanowiąca własność P. i L. M.,
- (...) o pow. 0,1200 ha, stanowiąca własność A. i K. P.,
- (...), o pow. 0,1100 ha, stanowiąca własność J. i S. K. (2),
- (...), o pow. 0,0900 ha, stanowiąca własność R. i A. N.,
- (...), o pow. 0,0900 ha, stanowiąca własność A. i E. T.,
- (...) o pow. 0,0500 ha, stanowiąca własność Skarbu Państwa,
- (...) o pow. 0,2000 ha, stanowiąca własność P. K.,
- (...) o pow. 1,1754 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym Miejsko Gminnego (...),
- (...) o pow. 13,4346 ha, stanowiąca własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym Miejsko Gminnego (...).

Dla części działki (...), o pow. 1600 m², z ogólnej pow. 1900 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny lasów, (...) – tereny dróg wewnętrznych, (...) – tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Jej kształt jest podłużny, nieregularny i w znacznej większości obejmuje tereny dróg wewnętrznych (...).

Dla działki (...), o pow. 197 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 267 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 247 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) i (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 167 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 4 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 247 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 337 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 210 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) i (...) – tereny lasów i (...) tereny rolnicze. Jest to działka to wąska i długa działka przebiegająca wzdłuż 9 działek o przeznaczeniu rolniczym.

Dla działki (...), o pow. 1537 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) i (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 245 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 219 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 310 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 726 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Działka w ewidencji gruntów ma oznaczenie R – tereny rolne. Znajduje się w obszarze, na którym teren jest zagospodarowany charakterystycznie dla powstającego osiedla domów jednorodzinnych, uwzględniając w tym drogi wewnętrzne (gruntowe), obszar związany z urządzeniami infrastruktury technicznej jak i działki jeszcze nie zagospodarowane.

Dla działki (...), o pow. 18 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 18 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 2193 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) i (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 3497 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...), (...) i (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 284 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 2372 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...), (...), (...) i (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 235 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny dróg klasy dojazdowej.

Dla działki (...), o pow. 500 m², stanowiącej własność Skarbu Państwa prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Działka jest wykorzystywana jako droga. Według Skarbu Państwa przywrócenie własności tej nieruchomości napotyka na trudne do przezwyciężenia przeszkody w rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 ustawy o stosunku państwa do kościoła (...).

Dla działki (...), o pow. 11.754 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny usług turystyki. Dla działki (...), o pow. 134.346 m², stanowiącej własność Gminy K. prowadzona jest według stanu nowego Kw nr (...). Zgodnie z miejskim planem zagospodarowania przestrzennego Gminy K. z dnia 18 września 2013 r. działka (...) znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny usług sportu i rekreacji, (...) – tereny usług turystyki, (...) – tereny rolnicze, (...) i (...) – tereny wód powierzchniowych płynących. Działki (...) są w użytkowaniu Miejsko Gminnego (...) w M., który funkcjonuje co najmniej od lat 70-tych XX wieku. Działki (...) stanowią zasadniczy fragment ośrodka wypoczynkowego w M.. Przywrócenie własności każdej z działek spowodowałoby istotne uszczuplenie możliwości działania ośrodka wypoczynkowego w M.. Działki są częściowo zabudowana. Na działce (...) znajdują się elementy infrastruktury związanej ze świadczeniem usług turystycznych, w tym 3 domki po pięć segmentów każdy, jeden domek wolnostojący oraz dwa inne domki. W wymiarze faktycznym w pozostałej części działka (...) jest podzielona na fragmenty dzierżawione przez osoby trzecie posiadające umowy dzierżawy, które na wydzierżawionych gruntach wzniosły domki rekreacyjno – wypoczynkowe. Działka (...) jest częściowo zabudowana. Znajdują się na niej elementy infrastruktury związanej ze świadczeniem usług turystycznych. Na działce (...) wydzielono faktycznie i wydzierżawiono 78 fragmentów – działek. Na 70 z nich znajdują się domki letniskowe. Ponadto na działce (...) znajduje się 13 budynków stanowiących obecnie własność Gminy K., w tym kawiarnia z zapleczem socjalnym i biurami, 6 domków letniskowych, świetlica (wyremontowana ze środków

unijnych), dwa budynki z sanitariatami, budynek z bazą noclegowo – turystyczną, budynek składający się z sześciu segmentów i budynek drewniany. Działki (...) są wykorzystywane na cele społeczności lokalnej na potrzeby sportu i rekreacji, w zakresie zadań własnych Gminy. Na terenie Ośrodka mieszkańcy (...) mogą korzystać z kajaków, żaglówek, miejsc kąpielowych, zjeżdżalni wodnej, placów zabaw, boiska piłkarskiego, miejsc dla wędkarzy. Na terenie Gminy nie ma innego tego typu ośrodka.

Na działkach (...) zostały poczynione nakłady o łącznej wartości co najmniej 607.333,32 zł w postaci: w 2010 r. odmulenie i konserwacja stawów nr 2 i 3 (226.127,18 zł), w 2011 r. wykonanie rowu wraz z budową przepustu zjazdowego (22.500,39 zł), w sierpniu 2012 r. roboty budowlane w ośrodku wypoczynkowym (87.060,02 zł), we wrześniu 2012 r. roboty budowlane w ośrodku wypoczynkowym (87.060,01 zł), w październiku 2012 r. roboty budowlane w ośrodku wypoczynkowym (116.080,02 zł), w 2013 r. założenie siatki ochronnej (5.490,72 zł), w 2014 r. wykonania systemu nawadniającego boisko sportowe (49.815 zł), w 2014 r. wykonanie remontu dachu na budynku (...) (13.200 zł). Przy cenie 6,08 zł/m² (k. 665) wartość działki (...) wynosi 71.464,32 zł (11754 m² * 6,08 zł) i jest w sposób oczywisty niższa od wszystkich nakładów poczynionych na nieruchomości przez Gminę i osoby prywatne zważywszy na dobry stan techniczny infrastruktury turystycznej i budynków. Przy cenie 6,08 zł/m² wartość działki (...) wynosi 816.823,68 zł (134346 m² * 6,08 zł) i jest w sposób oczywisty niższa od wszystkich nakładów poczynionych na nieruchomości przez Gminę i osoby prywatne zważywszy na dobry stan techniczny infrastruktury turystycznej i budynków. Ze względu na to, że część nakładów była czyniona ze środków unijnych, niektóre elementy infrastruktury są objęte tzw. okresem trwałości do 2019 r.

Aktualna wartość nieruchomości objętych wnioskiem o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia 29 listopada 1991 r. tj. zapisanych w księdze wieczystej nr (...), dawniej M. wykaz (...), z wyłączeniem działki (...) stanowiącej własność powodowej (...), według ich stanu zagospodarowania na dzień utraty praw przez powódkę (15 października 1953 r.) i cen z chwili obecnej wynosi 2.333.360 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego w świetle dokonanych ustaleń faktycznych roszczenie powódki czyli tzw. roszczenie regulacyjne co do zasady zasługiwało na uwzględnienie.

Tzw. roszczenia regulacyjne ukonstytuowała ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2013.1169 j.t. – dalej jako u.s.p.k.), wymieniając ich przedmiot w art. 61.

Zgodnie z art. 61 ust. 1 pkt 1 i 2 u.s.p.k., na wniosek kościelnych osób prawnych wszczyna się postępowanie, zwane dalej "postępowaniem regulacyjnym", w przedmiocie przywrócenia im własności upaństwowionych nieruchomości lub ich części:

1) niepozostających we władaniu kościelnych osób prawnych nieruchomości, które były własnością diecezji, parafii, klasztorów lub innych instytucji grecko-katolickich (unickich), chyba że pozostają one w dniu wejścia w życie ustawy we władaniu innych kościołów i związków wyznaniowych;

2) przejętych w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki, jeżeli nie wydzielono z nich należnych w myśl tej ustawy gospodarstw rolnych proboszczów. Z gruntów tych mogą być również wydzielone gospodarstwa rolne do 50 ha dla poszczególnych diecezji, seminariów duchownych i domów zakonnych prowadzących działalność określoną w art. 20 i 39; dla pozostałych domów zakonnych mogą być wydzielone gospodarstwa rolne do 5 ha. W skład gospodarstw rolnych mogą wchodzić także grunty leśne stanowiące część składową przejętych uprzednio nieruchomości ziemskich.

W myśl art. 62 ust. 1 tejże ustawy w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lutego 2011 r., postępowanie regulacyjne przeprowadzała Komisja Majątkowa, złożona z przedstawicieli wyznaczonych w równej liczbie przez Urząd do Spraw (...). Zgodnie z ustępem 3 ww. artykułu, wnioski o wszczęcie postępowania regulacyjnego należało zgłaszać w terminie 2 lat od dnia wejścia w życie ustawy, po upływie którego roszczenia wygasły. Omawiana ustawa weszła w życie 23 maja 1989 r., a więc terminem, do którego należało zgłaszać roszczenia był 23 maja 1991 r.

Ustawą z dnia 11 października 1991 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1991 r. Nr 107, poz. 459) ustalono ostateczny termin na składanie wniosków. Jak stanowił bowiem art. 2 powołanej ustawy zmieniającej, wnioski o wszczęcie postępowania regulacyjnego, o którym mowa w art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej, mogą być zgłaszane w terminie do dnia 31 grudnia 1992 r. Zważywszy, że zmiana dotyczyła jedynie terminu składania wniosków, w mocy pozostał art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej w części, w której mowa o skutku niedochowania terminu, mianowicie wygaśnięciu roszczenia.

Na mocy ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2011 r., Nr 18, poz. 89) z dniem 1 marca 2011 r. zniesiono Komisję Majątkową oraz uchylono przepis art. 62 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Jednocześnie w art. 4 ust. 1 i 2 tej ustawy przewidziano możliwość wystąpienia na drogę sądową z żądaniem przywrócenia własności nieruchomości przejętych przez Skarb Państwa od kościelnych osób prawnych (ewentualnie przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej lub odszkodowania).

Zgodnie z art. 4 ust. 1 powołanej wyżej ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r. uczestnicy postępowań regulacyjnych, w których zespół orzekający lub Komisja Majątkowa w jej pełnym składzie nie uzgodniły orzeczenia przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, mogli, w terminie 6 miesięcy od dnia otrzymania o tym pisemnego zawiadomienia, o którym mowa w art. 64 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej, wystąpić o podjęcie zawieszono postępowania sądowego lub administracyjnego, a jeżeli nie było ono wszczęte - wystąpić do sądu o zasądzenie roszczenia. Stosownie do zapisów art. 4 ust. 2 ww. ustawy zmieniającej przepis art. 4 ust. 1 miał zastosowanie odpowiednio do uczestników postępowań regulacyjnych w przypadku nierozpatrzenia wniosków o wszczęcie postępowania regulacyjnego, złożonych na podstawie art. 62 ust. 3 zdanie pierwsze ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 2 ustawy z dnia 11 października 1991 r. o zmianie tejże ustawy. W tym jednak przypadku 6 - miesięczny termin wskazany w art. 4 ust. 1 liczył się od dnia wejścia w życie ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r., tj. od dnia 1 lutego 2011 r. (art. 4 ust. 2 w zw. z art. 5 tejże ustawy).

W niniejszej sprawie, wnioskiem zgłoszonym do Komisji Majątkowej w dniu 31 grudnia 1991 r. (...) p. w. Św. I. w M. zwróciła się o wszczęcie postępowania regulacyjnego na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej wnosząc o:

- 1) przywrócenie własności nieruchomości położonej we wsi M., woj. (...) o obszarze 15,75,81 ha;
- 2) przyznanie gruntów zamiennych lub odszkodowania za działki przekazane rolnikom indywidualnym o łącznej powierzchni 19,29,56 ha.

Nie budziło wątpliwości, że wniosek dotyczył części nieruchomości o łącznym obszarze 40,63,47 ha stanowiącej własność (...) p.w. Św. I. w M., dla której to nieruchomości prowadzona była wówczas księga wieczysta nr (...) (dawniej M., tom II, wykaz (...)), przejętej w dniu 15 października 1953 r. na podstawie ustawy o dobrach martwej ręki z dnia 20 marca 1950 r.

Powódka zachowała tym samym termin przewidziany w art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2013.1169 j.t.), zmieniony art. 2 ustawy z dnia 11 października 1991 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1991 r. Nr 107, poz. 459) tj. zgłosiła wniosek o wszczęcie postępowania regulacyjnego przed 31 grudnia 1992 r.

Zważywszy, że pismem z dnia 7 lutego 2011 r. Komisja Majątkowa zawiadomiła powódkę, że w postępowaniu regulacyjnym nie rozpatrzyła wniosku, a powódka pozew w niniejszej sprawie wniosła w dniu 19 lipca 2011 r., stwierdzić trzeba, że powodowa (...) dochowała również drugiego omawianego wyżej terminu (art. 4 ust. 2 ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r.) tj. 6-miesięcznego terminu na wytoczenie powództwa od daty wejścia w życie ustawy zmieniającej.

Z ustaleń dokonanych w sprawie na podstawie opinii biegłego geodety wynika, że roszczenia zgłoszone w pozwie są tożsame z roszczeniami zgłoszonymi we wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego. Wniosek o wszczęcie postępowania regulacyjnego dotyczył gruntów o łącznym obszarze 35,0537 ha, zapisanych w KW nr (...) dawnej KW M., wykaz (...). Pozew w niniejszej sprawie dotyczy gruntów o powierzchni 34,7687 ha, zapisanych w KW nr (...), dawnej KW M., wykaz (...). Różnice w powierzchni gruntów, jak wyjaśnił biegły geodeta, wynikają wyłącznie z ubytków i przybytków w związku z przekształceniami geodezyjnymi, które były dokonywane przez kilkadziesiąt lat. O tym, że w pozwie chodzi o te same grunty co we wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego przekonuje zestawienie stanu dotychczasowego KW nr (...) w załączonym do pozwu wyciągu z wykazu zmian ewidencyjnych, synchronizacyjnym (parcele (...)) ze stanem wyjściowym gruntów przyjętym na potrzeby opinii biegłego geodety (parcele (...)), który miał za zadanie ustalenia w porządku chronologicznym wszelkich zmian geodezyjnych i własnościowych, jakim podlegały działki gruntu objęte księgą wieczystą M. tom (...) karta (...), o łącznej powierzchni 37.1857 ha, tj. przejęte protokołem przejęcia z dnia 15 października 1953 r.

Tym samym nieskuteczne okazały się zarzuty pozwanej (...) i pozwanego Skarbu Państwa wygaśnięcia roszczeń powódki jako niezgłoszonych w terminie i niewykazania przez powódkę tożsamości roszczeń zgłoszonych przed Komisją Majątkową z roszczeniami objętymi pozwem.

Zarzut pozwanych braku legitymacji czynnej powódki, w ocenie Sądu, okazał się nieskuteczny. Powódka w oparciu o złożone do akt sprawy dokumenty, w sposób wystarczający udowodniła swoje następstwo prawne po (...) w M., (...) w M., (...) w M. czy (...) w M. – takimi bowiem nazwami w odniesieniu do podmiotu własności posługiwano się w dokumentach z lat 50-tych XX wieku. W samej KW M., wykaz (...) a następnie KW nr (...) jako właściciel wpisana było (...) w M. (D. P. zu M.).

Kwestię legitymacji czynnej osób prawnych – parafii (...) wyjaśnił szczegółowo Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 25 lutego 2015 r. (IV CSK 312/14, LEX nr 1663415). Dokonując analizy historycznej Sąd Najwyższy wskazał, że „Z art. XVI konkordatu wprost wynikało, że wszystkie polskie osoby prawne kościelne i zakonne, mają zgodnie z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, prawo nabywania, odstępowania posiadania i administrowania, według prawa kanonicznego swego majątku ruchomego i nieruchomości, jak również prawo stawania przed wszelkimi instancjami i władzami państwowymi dla obrony swych spraw cywilnych. Jednocześnie, strona polska i papieska uzgodniły w tym postanowieniu, że osoby prawne kościelne i zakonne są uznawane za polskie, o ile cele, dla których powstały, dotyczą spraw kościelnych lub zakonnych Polski, i o ile osoby upoważnione do reprezentowania ich i do zarządzania ich dobrami, przebywają na stałe na ziemiach Rzeczypospolitej Polskiej. Skutkiem więc tego postanowienia było uznanie przez prawo polskie osobowości prawnej polskich osób prawnych kościelnych i zakonnych, które miały zdolność prawną i zdolność sądową według Codex Iuris Canonici obowiązującego od dnia 19 maja 1918 r. Od parafii należy odróżnić tzw. "gminy (...)", "gminy kościelne", nazywane także gminami parafialnymi. Są to pojęcia związane z kościołem (...) w dawnym zaborze pruskim. Należy przypomnieć, że wszystkie ustawy, rozporządzenia, dekrety sprzeczne z postanowieniami konkordatu straciły moc prawną z chwilą jego wejścia w życie. Dlatego, to okólnik Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1925 r. ogłoszony w Monitorze nr 204 z września 1925 r. wymieniał akty prawne, jako sprzeczne z konkordatem, które utraciły moc, niemniej pominął ustawę pruską o pracach zarządu majątku w (...) gminach kościelnych z dnia 20 czerwca 1875 r., co mogłoby wskazywać, że nie przestała ona obowiązywać. Na terenie tego zaboru dobra kościelne nie były, w rozumieniu tej ustawy własnością Kościoła (...), jako wspólnoty, ale stały się własnością poszczególnych gmin kościelnych. W ówczesnej judykaturze jednak przesądzono, że z chwilą wejścia w życie konkordatu ta ustawa utraciła moc i z tego względu przyjęto, iż (...) gminy parafialne nie są osobami prawnymi, gdyż osobowości tej nie nadaje im prawo kanoniczne, które wyłącznie decyduje o tym, którym instytucjom kościelnym lub zakonnym przysługuje osobowość prawna (por. wyrok Najwyższego Trybunału Administracyjnego z dnia 14 maja 1927 r., OSP 1927, poz. 292 i orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 31 października 1930 r., III. 2C 231/30, z dnia 21 listopada 1931 r. II 2C 299/31 i z dnia 24 stycznia 1936 r., II C 2101/35, OSNC 1936, Nr 8, poz. 328). W orzecznictwie tym przyjęto, mając na uwadze właściwy cel konkordatu, idący w kierunku zaprowadzenia od razu i w całej pełni zarządu według norm prawa kanonicznego, że z chwilą jego wejścia w życie przestały istnieć gminy kościelne jako osoby prawne i miejsce ich zajęły (sukcesja) właściwe osoby prawne

według prawa kanonicznego. Konkordat przestał obowiązywać, jako umowa międzynarodowa w wyniku uchwały Rady Ministrów Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej z dnia 12 września 1945 r. stanowiącej: "Konkordat zawarty między S. A. i Rzeczpospolitą Polską przestał obowiązywać". Za uznanie przez drugą stronę faktu rozwiązania tej umowy można przyjąć list papieża Piusa XII na ręce prymasa Polski Augusta Kardynała Hlonda z dnia 17 stycznia 1946 r., odrzucający obwinienie strony kościelnej za zerwanie konkordatu. Według orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 18 sierpnia 1946 r., I CZ 83/46 (powołane przez K. Skubiszewskiego, Konkordat z 10 lutego 1925 r. "Zagadnienia prawnomiędzynarodowe" w: Kościół w II Rzeczypospolitej, red. Z. Zieliński, S. Wilk, Lublin 1980 r.s. 46), należy oddzielić skutki obowiązywania konkordatu w płaszczyźnie międzynarodowej (ratyfikacja) od skutku obowiązywania umowy w porządku krajowym (publikacja w Dzienniku Ustaw). Z tego względu Sąd ten uznał, że chociaż konkordat, na skutek powołanej uchwały Rady Ministrów z dnia 12 września 1945 r. przestał wiązać Polskę ze S. A., jako traktat międzynarodowy, to jednak stanowił w dalszym ciągu źródło prawa wewnętrznego, gdyż ustawa z dnia 23 kwietnia 1925 r. o zatwierdzeniu układu ze S. A., określającego stosunek państwa do Kościoła (...) (Dz. U. Nr 47, poz. 324) nie została uchylona, a uchwała Rady Ministrów z dnia 12 września 1945 r. nie została opublikowana w zbiorze urzędowym. Dodać należy, że także Prokuratoria Generalna w swej opinii z dnia 10 listopada 1945 r. (nr 14575/45-F 15010) wyraziła pogląd, że konkordat z 1925 r. obowiązuje, aż do uchwalenia nowej konstytucji. Wyrażony przez Sąd Apelacyjny pogląd znajduje także poparcie we współczesnej literaturze. Trzeba zauważyć, że nawet zwolennicy przeciwnego poglądu podnoszący, iż konkordat przestał obowiązywać także, jako prawo wewnętrzne, z odwołaniem się do art. 114 Konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., stanowiącego, że Kościół (...) rządzi się własnymi prawami, wskazywali, że obowiązuje kodeks prawa kanonicznego z 1917 r., "w granicach obowiązującego w Państwie porządku prawnego" (por. art. 113 tej Konstytucji). Z tego względu, dla rozstrzygnięcia sprawy miała znaczenie odpowiedź na pytanie, czy parafie na gruncie tego kodeksu miały osobowość prawną. Praktykę sądową w okresie powojennym do zmiany ustroju w 1989 r. w tej materii ukształtowało postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 1963 r., I CR 223/63, (OSNC 1964, Nr 10, poz. 198) wyjaśniające, że stosownie do obowiązującego w PRL porządku prawnego osobowość prawną mają parafie, diecezje i diecezjalne seminaria duchowne Kościoła (...). Dodać należy, że stanowisko to zostało wtedy zaaprobowane - choć z innym uzasadnieniem w literaturze. W glosie do tego orzeczenia podniesiono bowiem, że parafie i diecezje posiadały osobowość prawną na gruncie Kodeksu prawa kanonicznego z 1917 r. (kan. 1423 § 2 i 1557 § 2) i zachowały ją nadal bez potrzeby rejestracji. To samo należy powiedzieć o istniejących seminariach duchownych (...). Za trafnością tego stanowiska Sądu Najwyższego przemawia art. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87 z późn. zm.) stanowiący że "wszystkie nieruchomości ziemskie związków wyznaniowych przejmują się na własność Państwa". Przesądzone zatem, że związki wyznaniowe są podmiotami prawa własności nieruchomości, a zatem mają osobowość prawną. Następnym aktem przesądzającym osobowość prawną jednostek organizacyjnych Kościoła (...) była ustawa z dnia 23 czerwca 1971 r. o przejściu na osoby prawne Kościoła (...) oraz innych kościołów i innych związków wyznaniowych własności niektórych nieruchomości położonych na ziemiach Zachodnich i Północnych (Dz. U. Nr 16, poz. 156). Wprawdzie w samej ustawie nie wymieniono kategorii tych osób prawnych, niemniej w zarządzeniu wykonawczym Dyrektora do Spraw Wyznań z dnia 13 sierpnia 1971 r. wskazano wprost, jako osoby prawne Kościoła (...), między innymi diecezje i parafie."

Odwołując się następnie do art. 72 u.s.p.k., który stanowi, że dowodem posiadania osobowości prawnej przez istniejące w dniu wejścia w życie ustawy kościelne osoby prawne było ich wymienienie między innymi w ostatnim wydanym drukiem przez diecezję lub archidiecezję, przed wejściem w życie ustawy, wykazie jednostek kościelnych i duchowieństwa (schematyzmie diecezjalnym) Sąd Najwyższy stwierdził, że „ (...) celem tego unormowania nie było przyznanie jednostkom kościelnym osobowości prawnej, lecz tylko jej potwierdzenie, co do osób wcześniej już istniejących (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2009 r." II CSK 69/09, OSP 2011, Nr 4, poz. 45). (...) Z powołanego art. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o wpisywaniu do ksiąg hipotecznych praw własności polskich osób prawnych kościelnych i zakonnych wprost wynikało, że osobami prawnymi kościelnymi i zakonnymi (art. 1) są jednostki i instytucje, posiadające osobowość prawną w rozumieniu prawa kanonicznego (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2008 r. III CZP 122/08, OSNC 2009, nr 7-8, poz. 115 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 1936 r., CII 2101/35). Ustawodawca więc w tym unormowaniu nie odwołał się do konkordatu, ale do prawa kanonicznego, co przemawia za uznaniem osobowości prawnej także parafii. Wprawdzie

rzeczywiście, w powołanym spisie Ministerstwa Sprawiedliwości osób prawnych kościelnych i zakonnych (Dz. Urz. Min. Spr. Nr 10 z dnia z dnia 10 maja 1926 r.) brak parafii, ale obejmuje on proboszczów, kościoły parafialne i beneficja proboszczowskie. W literaturze z tamtego okresu podnoszono, że w konsekwencji zmian wprowadzonych po wejściu w życie konkordatu w oparciu o wskazania episkopatu i kanony kodeksu prawa kanonicznego z 1917 r. przyjęto, iż podmiotem własności jest kościół parafialny, jako osoba prawna, który należy utożsamiać z parafią.”

Na marginesie należy zauważyć, że władza komunistyczna, przejmując majątek powódki w 1953 r. uznawała (...) za jej właściciela, skoro przekazującym był jej proboszcz ks. E. J..

Z tych wszystkich względów Sąd uznał, że powódka wykazała swoje następstwo prawne w stosunku do Parafii (...)w M..

Jeśli chodzi zaś o legitymację procesową powódki to, jak zostało ustalone w sprawie, B. K. – Ordynariusz w oświadczeniu z dnia 30 czerwca 2011 r. wyraził zezwolenie na wytoczenie procesu w niniejszej sprawie.

Odnośnie legitymacji biernej pozwanych w przedmiotowej sprawie Sąd zważył, co następuje.

Do dnia 20 czerwca 2011 r. obowiązywało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1990 r. w sprawie wyłączenia nieruchomości zamiennych lub nakładania obowiązku zapłaty odszkodowania na rzecz kościelnych osób prawnych, wydane na podstawie art. 63 ust. 9 ustawy z dnia 17 maja 1989 r., które regulowało zagadnienie podmiotu odpowiedzialnego za dostarczenie nieruchomości zamiennej (gmina, państwowa jednostka organizacyjna, Państwowy Fundusz Ziemi) oraz do zapłaty odszkodowania (Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Finansów). Wyrokiem z dnia 8 września 2011 r. Trybunał Konstytucyjny w sprawie K 3/09 uznał, że art. 63 ust. 9 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. jest niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, eliminując tym samym z obrotu prawnego podstawę prawną do wydania rozporządzenia z dnia 21 grudnia 1990 r., które również utraciło moc obowiązującą. Konsekwencją wyroku Trybunału Konstytucyjnego było przede wszystkim powstanie w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. luki w zakresie podmiotu odpowiedzialnego za zwrot wyłączonej nieruchomości, dostarczenie nieruchomości zamiennej oraz zapłatę odszkodowania.

Wbrew zarzutom Agencji Nieruchomości Rolnych Sąd uznał, że jest ona podmiotem legitymowanym biernie w niniejszej sprawie, ale wyłącznie w zakresie żądania przyznania nieruchomości zamiennej. I to nie jako statio fisci Skarbu Państwa, ale samodzielna osoba prawna. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. z 1991, Nr 107, poz. 464), reguluje ona zasady gospodarowania mieniem Skarbu Państwa w odniesieniu do nieruchomości rolnych w rozumieniu Kodeksu cywilnego położonych na obszarach przeznaczonych w planach zagospodarowania przestrzennego na cele gospodarki rolnej, z wyłączeniem gruntów znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych i parków narodowych. Z kolei zgodnie z art. 5 ustawy, Skarb Państwa powierza Agencji Nieruchomości Rolnych wykonywanie prawa własności i innych praw rzeczowych na jego rzecz w stosunku do mienia, o którym mowa w art. 1 i 2 ustawy. Agencja, obejmując we władanie powierzone składniki mienia Skarbu Państwa, wykonuje we własnym imieniu prawa i obowiązki z nimi związane w stosunku do osób trzecich, jak również we własnym imieniu wykonuje związane z tymi składnikami obowiązki publicznoprawne (ust 2). Agencja wykonuje w imieniu własnym prawa i obowiązki związane z mieniem Skarbu Państwa powierzonym Agencji po zlikwidowanym państwowym przedsiębiorstwie gospodarki rolnej, w tym również prawa i obowiązki wynikające z decyzji administracyjnych (ust 3). Jednocześnie zgodnie z art. 24 ust. 1a ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa dodanym przez art. 28 pkt 2 ustawy z dnia 21 stycznia 2000 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej obowiązujący od dnia 23 lutego 2000 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 12 poz.136), Agencja Nieruchomości Rolnych reprezentuje Skarb Państwa w sprawach wynikających z postępowania regulacyjnego określonego w ustawach o stosunku Państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych w Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis art. 24 ust 1a ww. ustawy uznać należy za przepis szczególny w stosunku do art. 5 ww. ustawy w zakresie reprezentacji pozwanego Skarbu Państwa przez Agencję Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa.

Skoro w niniejszej sprawie ustalono, że nieruchomości przejęte na własność Skarbu Państwa były nieruchomościami rolnymi, to podmiotem biernie legitymowanym w niniejszym procesie jest Agencja Nieruchomości Rolnych.

Odpowiedzialność Agencji ograniczona jest przy tym, do dostarczenia nieruchomości zamiennej, co wynika z treści art. 63 ust. 2 u.s.p.k. Żadna z wywłaszczonych nieruchomości nie weszła do zasobu nieruchomości, którymi gospodaruje Agencja, a zatem nie wchodzi w grę żądanie przywrócenia własności nieruchomości.

Jeśli chodzi o legitymację bierną Skarbu Państwa, to zgodnie z art. 36 ustawy z dnia 10 maja 1989 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz. U. 1990, Nr 32, poz. 191 ze zm.), zobowiązania i wierzytelności rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego stały się, z dniem wejścia w życie ustawy o samorządzie terytorialnym, zobowiązaniami i wierzytelnościami właściwych gmin (ust. 1). Skarb Państwa przejął jednak zobowiązania i wierzytelności rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego i stopnia wojewódzkiego wynikające z prawomocnych orzeczeń sądowych i decyzji administracyjnych wydanych przed dniem 27 maja 1990 r. oraz zobowiązania i wierzytelności powstałe w związku z wykonaniem tych orzeczeń sądowych i decyzji administracyjnych; zobowiązania wynikłe z zawinionego działania lub zaniechania działania rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia podstawowego i wojewódzkiego, mające miejsce przed dniem 27 maja 1990 r., stwierdzone prawomocnymi orzeczeniami sądowymi; inne zobowiązania i wierzytelności rad narodowych i terenowych organów administracji państwowej stopnia wojewódzkiego (art. 36 ust. 3 pkt 3 -5).

Zważywszy, że w sprawie, zobowiązanie będące przedmiotem regulacji powstało z mocy ustawy uchwalonej przed wejściem w życie ustawy z dnia 27 maja 1990 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym (art.36 ust. 3 pkt 5), uznać trzeba, że odpowiedzialnym będzie Skarb Państwa.

Sąd zobowiązany był zatem na podstawie art. 67 § 2 k.p.c. do ustalenia właściwej jednostki organizacyjnej (statio fisci) Skarbu Państwa, z którą wiąże się dochodzone roszczenie.

Organem wydającym decyzję w niniejszej sprawie było Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w K.. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej było organem wykonawczym i zarządzającym władzy państwowej stopnia powiatowego (art. 12 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej (Dz.U. Nr 14, 130 z późn. zm.). Wykonywanie tzw. ustawy o dobrach martwej ręki należało bowiem do kompetencji właściwych rad narodowych i naczelników powiatów.

Z dniem 1 czerwca 1975 r., na podstawie § 2 pkt 19 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 r. w sprawie określenia zadań i uprawnień należących do powiatowych rad narodowych i naczelników powiatów, które przejmują wojewódzkie rady narodowe i wojewodowie (dz. U. 1975, Nr 17, poz. 94) do wojewodów przeszły dotychczasowe zadania i uprawnienia naczelników powiatów wynikające z ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. z 1950 r. Nr 9, poz. 87 i Nr 10, poz. 111, z 1969 r. Nr 13, poz. 95 i z 1974 r. Nr 22, poz. 131). Zadania te obejmowały:

a) wyłączenie od przejęcia na własność Państwa miejsc przeznaczonych do wykonywania kultu religijnego, jak również budynków mieszkalnych stanowiących siedzibę klasztorów, kurii biskupich i arcybiskupich, konsystorza i zarządów innych związków wyznaniowych - choćby budynki te lub miejsca stanowiły część nieruchomości podlegających przejęciu na własność Państwa (art. 2 ust. 2),

b) orzekanie o tym, czy nieruchomość ziemską posiada charakter nieruchomości związku wyznaniowego (art. 4 ust. 4),

c) orzekanie o tym, czy nieruchomość stanowi gospodarstwo rolne proboszcza, oraz o przejęciu na własność Państwa nadwyżki gospodarstwa rolnego proboszcza (art. 4 ust. 5).

Pozostałe kompetencje prezydiów powiatowych rad narodowych przeszły, zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 2 listopada 1973 r. o zmianie ustawy o radach narodowych (Dz.U. Nr 47, poz. 276 z późn. zm.), na terenowe organy administracji państwowej szczebla wojewódzkiego, a następnie na podstawie art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 22 marca 1990 r. o terenowych organach administracji rządowej ogólnej (Dz.U. Nr 21, poz. 123) do właściwości wojewodów. W myśl cytowanego przepisu, do właściwości wojewodów przechodzą określone w przepisach prawa zadania i kompetencje

należące dotychczas do wojewódzkich rad narodowych oraz terenowych organów administracji państwowej o własności ogólnej i o własności szczególnej stopnia wojewódzkiego, jeżeli te zadania i kompetencje nie zostały przekazane, w odrębnych ustawach, organom samorządu terytorialnego lub innym organom.

Jednocześnie art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 21 stycznia 2000 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem administracji publicznej (Dz.U. Nr 12, poz.136 ze zm.) stanowi, że w postępowaniach administracyjnych i sądowych, w których stroną jest Skarb Państwa, wynikających z działalności państwowych jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, które: 1) przed dniem 1 stycznia 1999 r. uzyskały osobowość prawną lub zostały zlikwidowane albo 2) z dniem 1 stycznia 1999 r. zostały przejęte przez jednostkę samorządu terytorialnego, Skarb Państwa reprezentuje wojewoda właściwy ze względu na siedzibę jednostki.

Jak wyżej wskazano, Skarb Państwa przejął zobowiązania terenowych organów administracji państwowej. Skoro organem administracji publicznej w województwie jest aktualnie wojewoda, ten podmiot powinien reprezentować Skarb Państwa w postępowaniu dotyczącym zobowiązań, które obciążały terenowe ograny administracji państwowej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych. Zdaniem Sądu, nie ma podstaw, aby w zakresie roszczenia o zapłatę odszkodowania Skarb Państwa reprezentował w niniejszym postępowaniu Starosta (...), gdyż zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, starosta jest organem reprezentującym skarb państwa w sprawach gospodarowania nieruchomościami, z zastrzeżeniem wyjątków wynikających z przepisów niniejszej ustawy oraz odrębnych ustaw.

Wskazać należy, że stanowisko o własności wojewody jako statio fisci Skarbu Państwa w sprawach regulacyjnych zostało zaakceptowane przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu w sprawach I ACa 408/14, I ACa 962/14, I ACa 878/15, I ACa 879/15 i Sąd Najwyższy w sprawach II CSK 33/15, IV CSK 90/15.

W ocenie Sądu Starosta (...) jest właściwym statio fisci jeśli chodzi o żądanie zwrotu nieruchomości, które pozostają własnością Skarbu Państwa, jak i odpowiedzialnym za dostarczenie nieruchomości zamiennej. Wniosek taki płynie właśnie z art. 11 u.g.n.

Z kolei udział Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych jako statio fisci Skarbu Państwa odnosi się tylko do żądania przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej i wynika z art. 34 pkt 8 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. 2011, Nr 12, poz. 59), zgodnie z którym dyrektor regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych reprezentuje Skarb Państwa w sprawach wynikających z postępowania regulacyjnego określonego w ustawach o stosunku Państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych w Rzeczypospolitej Polskiej. Z tym, że w ocenie Sądu orzekającego w niniejszej sprawie, legitymacja Skarbu Państwa – Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych aktualizuje się wyłącznie gdy przedmiotem przejęcia na podstawie tzw. ustawy o dobrach martwej ręki były lasy – art. 2 ustawy o lasach.

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 10 maja 1990 r. Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz. U. 1990, Nr 32, poz. 191 ze zm.), majątek nieruchomy przekazany na własność gmin w trybie tej ustawy, podlegał postępowaniu regulacyjnemu, o którym stanowi art. 61-63 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Interpretacja powyższego przepisu oznacza, że w przypadku, gdy nieruchomość będąca przedmiotem postępowania regulacyjnego stała się w wyniku dokonanej komunalizacji mieniem gminy, gmina mogła być zobowiązana do zwrotu wywłaszczonej nieruchomości w trybie art. 63 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Zdaniem Sądu Okręgowego legitymacja bierna służy pozwanej Gminie K. w sprawie niniejszej tylko i wyłącznie w zakresie żądania przywrócenia własności nieruchomości gruntów przejętych przez Skarb Państwa od powódki, a aktualnie stanowiących własność Gminy. W aktualnym stanie prawnym, nie ma dostatecznych podstaw do przyjęcia dalej idącej odpowiedzialności gminy, tj. za dostarczenie odpowiedniej nieruchomości zamiennej oraz za zapłatę odszkodowania.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 grudnia 2015 r. (II CSK 33/15, Biul. SN 2016/2/10) „Zgodnie z art. 63 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa Polskiego do Kościoła (...) regulacja może polegać na przywróceniu kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości wymienionych w art. 61 ust. 1 i 2 lub ich części lub,

gdyby przywrócenie własności natrafiało na trudne do przezwyciężenia przeszkody, na przyznaniu odpowiedniej nieruchomości zamiennej, lub w razie niemożności dokonania regulacji przewidzianych w art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 na przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w uchwale z dnia 24 czerwca 1992 r., W 11/91 (OTK 1992, Nr 1, poz. 18) i Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 27 kwietnia 2012 r., V CSK 207/11 (OSNC-ZD 2012, Nr 3, poz. 69) istotą tego postępowania jest przywrócenie w naturze określonych składników mienia Kościoła (...) (art. 63 ust. 1 pkt 1) albo naprawienie wyrządzonej szkody (art. 63 ust. 1 pkt 2 i 3). Sposoby te są równorzędne i powinny być rozważane w ustawowej kolejności, co oznacza że nie jest dopuszczalne zasądzenie odszkodowania jeżeli istnieje możliwość przywrócenia własności lub przyznania nieruchomości zamiennej. Wskazany porządek zaspakajania roszczeń, determinowany ustawowymi przesłankami, wyznacza pośrednio legitymację bierną w postępowaniu regulacyjnym.”

Na gruncie niniejszej sprawy oznacza to, że legitymację bierną mają Gmina K. w zakresie roszczenia o przywrócenie własności działek obecnie stanowiących jej własność, Agencja Nieruchomości Rolnych, która odpowiada w zakresie roszczenia o przyznanie nieruchomości zamiennych, Skarb Państwa – Starosta (...), który odpowiada w zakresie przywrócenia własności działki numer (...) i roszczenia o przyznanie nieruchomości zamiennych oraz Skarb Państwa – Wojewoda (...), który odpowiada w zakresie roszczenia o odszkodowanie.

Pozwani (...) i Skarb Państwa podnieśli także zarzut niedopuszczalności drogi sądowej we fragmencie sprawy z tego względu, że rozstrzygnięcie o tym czy nieruchomość ziemską posiada charakter nieruchomości związku wyznaniowego czy też gospodarstwa rolnego proboszcza należy do kompetencji wojewodów, a orzeczenie takie stanowi prejudykat w sporze sądowym o dokonanie regulacji.

Zarzutu tego Sąd rozpoznający niniejszą sprawę nie podziela.

Tę kwestię wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 grudnia 2015 r. (IV CSK 90/15, LEX nr 2007805) stwierdzając, że „ Brak podstaw do przyjęcia, że w postępowaniu regulacyjnym, którego celem jest przywrócenie własności gruntu stanowiącego - w chwili przejścia nieruchomości na własność Państwa - gospodarstwo rolne proboszcza, strona powinna uzyskać, zgodnie z art. 4 ust. 5 ustawy z 1950 r. o przejściu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw i utworzeniu Funduszu Kościelnego, decyzję właściwego ministra stwierdzającego, że nieruchomość stanowi gospodarstwo rolne proboszcza. Postępowanie regulacyjne jest postępowaniem mającym na celu odzyskanie przez kościelne osoby prawne części tych nieruchomości, które objęte działaniem ustawy z 1950 r., zostały przejęte z naruszeniem interesów kościelnej osoby prawnej, nie ma zaś na celu reaktywowania gospodarstwa rolnego proboszcza. Postępowanie regulacyjne nie jest postępowaniem toczącym się na podstawie przepisów ustawy z 1950 r. i dla jej prawidłowego wykonania. Postępowanie regulacyjne jest postępowaniem mającym zadośćuczynić krzywdom, jakich doznał Kościół (...) w Polsce w przeszłości, stąd też roszczenia ujęte w art. 63 ustawy z 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...)w Rzeczypospolitej Polskiej wskazują ich rodzaj, daleko szerszy od li tylko "przywrócenia własności". Stąd też w takim postępowaniu sąd, nawet gdyby chodziło wyłącznie o przywrócenie własności, ustala czy nieruchomość została przejęta w trybie przepisów ustawy z 1950 r., czy doszło do wydzielenia gospodarstwa rolnego proboszcza. Stwierdzenie, że do wydzielenia należnego gospodarstwa rolnego nie doszło, uzasadnia uwzględnienie żądania w zakresie powierzchni przewidzianej ustawą z 1950 r., przy czym istotnie chodzi o rolny charakter tych nieruchomości za czym przemawia treść art. 61 ust. 1 pkt 2 zdanie drugie i trzecie ustawy z 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...)w Rzeczypospolitej Polskiej.”.

Całkowicie chybiony był również zarzut pozwanych, że pozostawienie (poręczenie) proboszczowi gospodarstwa rolnego o powierzchni 3.44.90 ha, czyni roszczenie powódki bezzasadnym, wobec działania, jak to sugerują pozwani, Państwa zgodnie z prawem.

Jak zostało ustalone w sprawie, protokołem przejścia z dnia 15 października 1953 r., na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejściu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego, przejęto na rzecz Państwa „nieruchomość ziemską w M., gmina K. – Północ, pow. K.”, należąca do Probostwa (...) w M., składającą się z ziemi i łąki, zapisanych w KW tom (...) karta (...), z zaznaczeniem,

że z ogólnego obszaru 40.63.47 ha pozostaje dla proboszcza 3.44.90 ha, a na Państwo przejęto 37.18.57 ha. Ostatecznie jednak na rzecz Państwa przejęto 36,5932 ha, a nie 37,1857 ha jak określono protokołem z dnia 15 października 1953 r. Wynika z tego, że dla proboszcza Parafii pozostawiono 3.44.90 ha.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powołanego wyżej wyroku z dnia 2 grudnia 2015 r. wyjaśnił, że „Z przepisów ustawy z 17 maja 1989 r. wynika, że ustawodawca nie zamierzał zwrócić Kościołowi (...) wszystkich nieruchomości przejętych na własność Państwa w trybie ustawy z 20 marca 1950 r. Przepisy ustawy z 17 maja 1989 r. dotyczą jedynie części tych gruntów i obejmują dwa przypadki. Pierwszy wynika z art. 60 ust. 1 pkt 2 i nie wiąże się z postępowaniem regulacyjnym, przepis przesądza o nabyciu ex lege własności części gruntów objętych działaniem ustawy z 20 marca 1950 r., w razie spełnienia przesłanek wskazanych w przepisie. Drugi wynika z mającego znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy art. 61 ust. 1 pkt 2, w którym ustawodawca zdecydował, że postępowaniu regulacyjnemu poddane zostają nieruchomości upaństwowione w trybie ustawy z 20 marca 1950 r. jeżeli nie wydzielono z nich należnych gospodarstw proboszczów i, jak należy rozumieć, w zakresie odnoszącym się do gruntu niewydzielonego. Oznacza to, że przywróceniu, w postępowaniu regulacyjnym przed Komisją Majątkową i obecnie w postępowaniu przed sądem, podlega własność tych nieruchomości, które stanowiły gospodarstwa rolne proboszczów i dotyczy to powierzchni poręczanej w ustawie o p.d.m.r. Obszar gospodarstw proboszczów poręczanych przez Państwo, a więc niepodlegających przejęciu, wynikał z art. 4 ust. 2 ustawy o p.d.m.r. - przejęciu podlegała wyłącznie nadwyżka ponad ustawową granicę. Stwierdzenie, że przejęciu podlegała wyłącznie nadwyżka obszaru ponad granicę określoną w art. 4 ust. 2, czyli obszar ponad 50 ha lub ponad 100 ha jeżeli były to grunty położone na terenie województw (...), (...) i (...) (art. 4 ust. 3 ustawy), czyni nietrafnym stanowisko skarżącego, który dowodzi, że ustawa z 20 marca 1950 r. wyznaczając granicę górną i nie wskazując granicy dolnej poręczanego gospodarstwa rolnego proboszcza, usprawiedliwia wnioskowanie, iż roszczenie z art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.k. nie powstaje jeżeli kościelna osoba prawna otrzymała (zatrzymała) z tego gospodarstwa chociażby minimalną powierzchnię. Skarżący wskazywał, że taka sytuacja miała miejsce w sprawie skoro z przejęcia wyłączono areal o powierzchni 0,578 ha i zwrócono 1,93 ha; w ocenie skarżącego skutkowało to brakiem roszczenia regulacyjnego. Nietrafność tego poglądu wobec brzmienia art. 4 ust. 3 ustawy o p.d.m.r. nie budzi wątpliwości. Ponadto skarżący pominął, że art. 61 ust. 1 pkt 2 ustawy z 17 maja 1989 r. stanowi o niewydzieleniu "należnych w myśl ustawy gospodarstw rolnych proboszczów". Ustawa z 20 marca 1950 r. przewidywała wydzielenie (poręczenie) gruntów o powierzchni wyżej wskazanej, ta zatem powierzchnia, to jest 50 ha lub 100 ha była "należna" w myśl ustawy. Niewydzielenie powierzchni należnej uzasadnia roszczenie regulacyjne.”

Podzielając w pełni przedstawioną argumentację prawną Sądu Najwyższego Sąd orzekający w sprawie stanął na stanowisku, że poręczenie proboszczowi powodowej (...) gospodarstwa rolnego o powierzchni 3.44.90 ha nie stanowiło należytego wydzielenia (poręczenia) proboszczowi gospodarstwa rolnego. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87 z późn. zm., dalej jako ustawa o p.d.m.r.) wszystkie nieruchomości ziemskie związków wyznaniowych przejmuje się na własność Państwa; nie podlegają przejęciu kościelne nieruchomości ziemskie, stanowiące gospodarstwa rolne proboszczów (art. 4 ust. 2 i 3), które Państwo poręcza pełniącym te funkcje duchownym, jako podstawę ich zaopatrzenia. Jak stanowił zaś art. 4 ust. 2 i 3 ustawy o p.d.m.r. gospodarstwami rolnymi proboszczów, które Państwo poręcza tym duchownym na podstawie art. 1 ust. 2, są nieruchomości ziemskie (ust. 1), znajdujące się w posiadaniu proboszczów (choćby były oddane w dzierżawę) w granicach do 50 ha, a na terenie województw: (...), (...) i (...) - do 100 ha; w przypadku, gdy gospodarstwo rolne proboszcza przekracza granicę obszaru, określoną w ust. 2, przejęciu na rzecz Państwa podlega jedynie nadwyżka obszaru ponad tę granicę.

Zatem na terenie województwa (...) Państwo przejmując na własność nieruchomości związków wyznaniowych, miało obowiązek poręczyć duchownym pełniącym funkcje proboszczów gospodarstwa rolne do 100 ha. Przejęciu miała podlegać jedynie nadwyżka obszaru ponad granicę 100 ha. Tymczasem w przedmiotowej sprawie Państwo na podstawie ustawy o p.d.m.r. przejęło na własność nieruchomość ziemską związku wyznaniowego ((...) w M.) o powierzchni 36,5932 ha, pozostawiając proboszczowi 3.44.90 ha. Niewydzielenie powierzchni należnej uzasadnia zatem roszczenie regulacyjne.

W tym kontekście bezzasadny jest również zarzut pozwanej (...), że przejęcie na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o dobrach martwej ręki było zgodne z prawem skoro powódka nie wykazała, że nieruchomości objęte przedmiotem sporu były gospodarstwem rolnym proboszcza lub beneficjum proboszczowskim, a nie nieruchomościami związku wyznaniowego. Zdaniem pozwanej (...), przedmiotowe działki stanowiły nieruchomości ziemskie związku wyznaniowego skoro w protokole przejęcia z 1953 r. wpisano, że właścicielem przejętych nieruchomości było (...)w M..

Już wyżej przytoczono pogląd Sądu Najwyższego, że „(...) w postępowaniu regulacyjnym sąd, nawet gdyby chodziło wyłącznie o przywrócenie własności, ustala czy nieruchomość została przejęta w trybie przepisów ustawy z 1950 r., czy doszło do wydzielenia gospodarstwa rolnego proboszcza. Stwierdzenie, że do wydzielenia należnego gospodarstwa rolnego nie doszło, uzasadnia uwzględnienie żądania w zakresie powierzchni przewidzianej ustawą z 1950 r., przy czym istotnie chodzi o rolny charakter tych nieruchomości.”

Ponadto, jak stanowi art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k., na wniosek kościelnych osób prawnych wszczyna się postępowanie, zwane dalej "postępowaniem regulacyjnym", w przedmiocie przywrócenia im własności upaństwowionych nieruchomości lub ich części przejętych w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki, jeżeli nie wydzielono z nich należnych w myśl tej ustawy gospodarstw rolnych proboszczów. Z kolei zaś w samej ustawie o p.d.m.r. w art. 1 ust. 1 wprost jest mowa o tym, że ma ona zastosowanie do wszystkich nieruchomości ziemskich związków wyznaniowych. Skoro ustawę o p.d.m.r. stosowało się do wszystkich nieruchomości ziemskich związków wyznaniowych, a wyłączeniu od przejęcia podlegały kościelne nieruchomości ziemskie, stanowiące gospodarstwa rolne proboszczów, które Państwo poręczało pełniącym te funkcje duchownym, jako podstawę ich zaopatrzenia, to należy wnioskować, że pozostałe przejęte grunty były traktowane jak nieruchomości ziemskie związku wyznaniowego. Zważywszy, że podstawą ich przejęcia były przepisy ustawy o p.d.m.r. to grunty te, niezależnie od tego czy de facto stanowiły czy nie gospodarstwo rolne proboszcza, podlegają regulacji na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.

Powyższe sprawia, że roszczenie regulacyjne powódki co do samej zasady jest usprawiedliwione i ocenić należy, który ze sposobów regulacji winien mieć w sprawie zastosowanie.

Powodowa (...)w niniejszym postępowaniu zgłosiła dwa żądania przewidziane w art. 63 ustawy z dnia 17 maja 1989 r., z czego dwa jako żądania ewentualne tj. o przyznanie nieruchomości zamiennych i zapłatę odszkodowania co do gruntów o powierzchni 34,7687 ha. We wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego przed Komisją Majątkową domagała się przywrócenia własności nieruchomości położonej we wsi M., woj. (...) o obszarze 15,75,81 ha oraz przyznania gruntów zamiennych lub odszkodowania za działki przekazane rolnikom indywidualnym o łącznej powierzchni 19,29,56 ha. Z tej okoliczności strona pozwana wyprowadza wniosek o wygaśnięciu roszczeń o przyznanie nieruchomości zamiennych i zapłatę za nieruchomości położonej we wsi M., woj. (...) o obszarze 15,75,81 ha oraz o wygaśnięciu roszczeń o przywrócenie własności i zapłatę za działki przekazane rolnikom indywidualnym o łącznej powierzchni 19,29,56 ha.

Zarzuty pozwanego są chybione.

Art. 63 ust. 1 u.s.p.k. w punktach od 1 do 3 wskazuje na możliwe sposoby regulacji. Stanowi on, że regulacja może polegać na:

- 1) przywróceniu kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości wymienionych w art. 61 ust. 1 i 2 lub ich części,
- 2) przyznaniu odpowiedniej nieruchomości zamiennych, gdyby przywrócenie własności natrafiło na trudne do przewyciężenia przeszkody,
- 3) przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości, w razie niemożności dokonania regulacji przewidzianych w pkt 1 i 2.

Charakter prawny roszczeń przewidzianych w postępowaniu regulacyjnym był przedmiotem orzecznictwa Sądu Najwyższego, który w wyroku z dnia 4 grudnia 2008 r. (I CSK 214/08, OSNC-ZD 2009/C/80) wskazał, że przepisy ustawy z dnia 17 maja 1989 r. (art.61 – 64) przewidują trzy zasadnicze kategorie roszczeń „regulujących”, określonych w art.63 ust.1 pkt 1-3 oraz sekwencję ich dochodzenia, według której w razie niemożności przywrócenia własności nieruchomości lub przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej możliwe jest uwzględnienie roszczenia o odszkodowanie.

W wyroku z dnia 27 kwietnia 2012 r. (V CSK 207/11, OSNC-ZD 2012/C/69) Sąd Najwyższy podniósł natomiast, że sformułowania ustawy w omawianym zakresie są nieprecyzyjne w zakresie charakteru roszczenia, z jakim do sądu mogła wystąpić kościelna osoba prawna w razie nieuzgodnienia orzeczenia przed Komisją Majątkową, bowiem ustawa ta posługiwała się terminem „zasądzenie roszczenia”. Sąd Najwyższy w powołanym orzeczeniu wyraził pogląd, że jedynym roszczeniem, z jakim kościelna osoba prawna mogła wystąpić do sądu, było roszczenie o przeprowadzenie postępowania zgodnie z art. 63 ustawy, które ma charakter roszczenia o ukształtowanie prawa, a nie o zasądzenie. Z tego względu, zdaniem Sądu Najwyższego, wystarczające dla możliwości rozważania kolejno całej sekwencji powyższych roszczeń przez sąd, było zgłoszenie w procesie sądowym podstawowego z nich, tj. żądania przywrócenia własności nieruchomości. Ze stanowiska Sądu Najwyższego wynika, że ewentualne ustalenie w procesie cywilnym przez sąd, iż przywrócenie to napotyka na trudne do przewyższenia przeszkody, uruchamia konieczność rozważenia kolejno pozostałych sposobów naprawienia szkody. Na tle tych uwag Sąd Najwyższy wypowiedział tezę, że w postępowaniu cywilnym wszczętym na podstawie art. 64 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. (którego odpowiednikiem obecnie jest art. 4 ustawy zmieniającej, zawierający analogiczną regulację), nie ma zastosowania zakaz orzekania ponad żądanie, bowiem w przeciwnym wypadku doszłoby do zaprzeczenia celu, jakiemu służyć miało postępowanie regulacyjne.

Powołując się na powyższy wyrok i uchwałę Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 czerwca 1992 r., W 11/91 (OTK 1992, Nr 1, poz. 18) Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powoływanego już wyroku z dnia 9 grudnia 2015 r. (II CSK 33/15) wskazał, że „istotą postępowania regulacyjnego jest przywrócenie w naturze określonych składników mienia Kościoła (...) (art. 63 ust. 1 pkt 1) albo naprawienie wyrządzonej szkody (art. 63 ust. 1 pkt 2 i 3). Sposoby te są równorzędne i powinny być rozważane w ustawowej kolejności, co oznacza że nie jest dopuszczalne zasądzenie odszkodowania jeżeli istnieje możliwość przywrócenia własności lub przyznania nieruchomości zamiennej.”

Dlatego też, pomimo, że powódka w niniejszej sprawie domagała się przyznania nieruchomości zamiennych, ewentualnie zapłaty odszkodowania, nie formułując wprost żądania przywrócenia własności, Sąd kierując się tym, że postępowanie regulacyjne jest postępowaniem mającym zadośćuczynić krzywdom, jakich doznał Kościół (...) w Polsce w przeszłości, stanął na stanowisku, że samo zgłoszenie żądania dokonania regulacji na podstawie art. 63 ust. 1 pkt. 1 – 3 w zw. z art. 61 ust. 1 pkt 2, 6 oraz 7 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej w odniesieniu do konkretnie oznaczonych nieruchomości jest skutecznie zgłoszonym roszczeniem regulacyjnym.

Ponownie kierując się celem postępowania regulacyjnego, Sąd uznał, że do skutecznego zgłoszenia roszczenia o przeprowadzenie postępowania regulacyjnego przed sądem powszechnym wystarczające było samo zainicjowanie postępowania regulacyjnego przed Komisją Majątkową poprzez określenie przez wnioskodawcę we wniosku nieruchomości znacjonalizowanej, której wniosek dotyczy oraz wyartykułowanie żądania przeprowadzenia w stosunku do tejże nieruchomości postępowania regulacyjnego czy to w formie przywrócenia własności, czy przyznania nieruchomości zamiennych czy zapłaty odszkodowania. Z tych względów Sąd nie podzielił zarzutu pozwanych, że wobec niezachowania tożsamości rodzajowej roszczeń w postępowaniu sądowym w stosunku do żądań zgłoszonych w postępowaniu przed Komisją Majątkową, roszczenia powódki o przyznanie nieruchomości zamiennej i zapłatę za nieruchomości położonej we wsi M., woj. (...) o obszarze 15,75,81 ha oraz o przywrócenie własności i zapłatę za działki przekazane rolnikom indywidualnym o łącznej powierzchni 19,29,56 ha wygasły.

Odnosząc się jeszcze co do zasady odpowiedzialności pozwanych należy wskazać, że grunty, których dotyczył wniosek o wszczęcie postępowania regulacyjnego zostały powodowej (...) odebrane na podstawie ustawy o p.d.m.r. z 1950 r., o czym wprost jest mowa w protokole przejęcia z dnia 15 października 1953 r. Dlatego też zachodzi podstawa

prawna do regulacji spraw majątkowych powodowej (...) co do gruntów objętych wnioskiem o wszczęcie postępowania regulacyjnego i pozwem w niniejszej sprawie na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.

Mając powyższe na względzie, Sąd uznając roszczenie regulacyjne powódki za słuszne co do zasady, rozważał kolejno każdy z ustawowo przewidzianych sposobów dokonania regulacji.

Zgodnie z art. 63 ust. 1 u.s.p.k. regulacja może polegać na:

- 1) przywróceniu kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości wymienionych w art. 61 ust. 1 i 2 lub ich części;
- 2) przyznaniu odpowiedniej nieruchomości zamiennej, gdyby przywrócenie własności natrafiało na trudne do przewyciężenia przeszkody;
- 3) przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości, w razie niemożności dokonania regulacji przewidzianych w pkt 1 i 2.

Sposoby te są równorzędne i powinny być rozważane w ustawowej kolejności, co oznacza że nie jest dopuszczalne zasądzenie odszkodowania jeżeli istnieje możliwość przywrócenia własności lub przyznania nieruchomości zamiennej.

Ustalony w sprawie stan faktyczny, zdaniem Sądu nie dał podstaw do uwzględnienia roszczenia regulacyjnego, chociażby w części poprzez przywrócenie własności na rzecz powódki przejętych gruntów.

Po pierwsze przywróceniu mogą podlegać wyłącznie działki stanowiące obecnie własność (...), Skarbu Państwa bądź gminy. Regulacja bowiem, jak stanowi art. 61 ust. 4 pkt 3 u.s.p.k. nie może naruszać praw nabytych przez niepaństwowe osoby trzecie, w szczególności przez inne kościoły i związki wyznaniowe oraz rolników indywidualnych. Tymczasem działki (według aktualnego oznaczenia geodezyjnego) o numerach (...) stanowią obecnie własność osób fizycznych (rolników indywidualnych) bądź niepaństwowych osób prawnych ((...) SA, Oddział K.).

Po drugie, zważywszy na treść art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k. przywrócenie własności nie jest możliwe jeżeli trafia na trudne do przewyciężenia przeszkody. Prowadzi to, zdaniem Sądu, do wniosku, że przywrócenie własności może dotyczyć wyłącznie gruntów, które mogą być przedmiotem obrotu i co do których ze względów prawnych podmiotem własności może być (...). I tak, stanowiące własność Gminy K. działki o numerach (...) znajdują się na terenach o przeznaczeniu tereny dróg klasy dojazdowej, a działka (...), stanowiąca własność Skarbu Państwa, wykorzystywana jest jako droga. Zgodnie zaś z art. 2a ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (t.j. Dz.U.2016.1440) podmiotem własności dróg krajowych może być wyłącznie Skarb Państwa, a dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych właściwy samorząd województwa, powiatu lub gminy. Jakkolwiek co do wymienionych działek nie zostało wykazane, że stanowią one drogi publiczne w rozumieniu art. 1 powołanej ustawy o drogach publicznych, to zgodzić się należy ze stanowiskiem powódki, że z uwagi na przeznaczenie tych nieruchomości, miałyby ona ograniczone możliwości ich wykorzystania. Ponownie należy odwołać się do argumentu celu postępowania regulacyjnego tj. zadośćuczynienia krzywdom związanym z odebraniem majątku (...). Powódce na podstawie ustawy o p.d.m.r. odebrano grunty o charakterze rolnym, tworzące zwarty areal i w zasadzie jednorodnie wykorzystywane. Na skutek przekształceń własnościowych i geodezyjnych obecnie przedmiotem przywrócenia własności ze względu na podmiot będący właścicielem (gmina, Skarb Państwa) mogą być poszczególne, wydzielone z większych obszarów niewielkie bądź co do kształtu nietypowe działki gruntu o innym przeznaczeniu – pod drogi dojazdowe. Przywrócenie własności tych gruntów nie spełniałoby celu regulacji i w tym znaczeniu natrafia na trudne do przewyciężenia przeszkody.

Co do działki (...) sam Skarb Państwa przyznał, że przywrócenie własności tej nieruchomości napotyka na trudne do przewyciężenia przeszkody w rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.

Zdaniem Sądu również przywrócenie własności części działki numer (...) oraz działek o numerach (...) napotyka na trudne do przewyciężenia przeszkody w rozumieniu art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k.

Jak zostało ustalone w sprawie, część działki (...), o pow. 1.600 m², stanowiącej własność Gminy K. znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny lasów, (...) – tereny dróg wewnętrznych, (...) – tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Jej kształt jest podłużny, nieregularny i w znacznej większości obejmuje tereny dróg wewnętrznych (...). Gdyby była to działka przeznaczona wyłącznie pod tereny zabudowy mieszkaniowej, z możliwością jej faktycznej zabudowy, byłaby pełnowartościowym gruntem, co do którego brak byłoby przeszkód do przywrócenia własności. Część działki nr (...) w znacznej większości obejmuje jednak tereny dróg wewnętrznych. Dlatego też w stosunku do niej zachodzą, w ocenie Sądu, te same przeszkody jak w odniesieniu do w/w działek w całości przeznaczonych pod drogi dojazdowe. W tym przypadku również przywrócenie własności nie spełniałoby celu regulacji.

Podobne uwagi należy odnieść do działki numer (...), o pow. 210 m², stanowiącej własność Gminy K., która, jak zostało ustalone, znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) i (...) – tereny lasów i (...)tereny rolnicze, jest działką wąską i długą, przebiegająca wzdłuż 9 działek o przeznaczeniu rolniczym. Już sama jej powierzchnia prowadzi do wniosku, że przywrócenie własności działki nie spełniałoby celu regulacji.

Również podobne uwagi należy odnieść do działki numer (...), o pow. 726 m², stanowiącej własność Gminy K., w ewidencji gruntów oznaczonej R – tereny rolne i znajdującej się w obszarze, na którym teren jest zagospodarowany charakterystycznie dla powstającego osiedla domów jednorodzinnych, uwzględniając w tym drogi wewnętrzne (gruntowe), obszar związany z urządzeniami infrastruktury technicznej jak i działki jeszcze nie zagospodarowane.

Odnosnie działek (...) w ślad za Sądem Apelacyjnym w Poznaniu (wyrok z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie I ACa 356/11, LEX nr 898644), wskazać trzeba, że „(...) jeżeli chodzi o "przywrócenie kościelnym osobom prawnym własności" ustawodawca wykluczył ją, gdyby restytucja natrafiała na "trudne do przewyciężenia przeszkody". Użyte określenie w ustawie nie zostało zdefiniowane. Przyjąć należy, że chodzi tu o takie sytuacje, gdy nieruchomości obciążona jest prawami osób trzecich, nastąpiło już takie gospodarcze wykorzystanie nieruchomości, że restytucja wiązałaby się z koniecznością rozliczeń lub rodziłaby spory z tym związane.”

Po pierwsze, działki te, jak zostało ustalone, stanowią własność Miasta i Gminy K. w użytkowaniu wieczystym Miejsko Gminnego (...). Tym samym przywrócenie ich własności naruszałoby prawa nabyte przez niepaństwową osobę prawną.

Po drugie, działka (...), o pow. 11754 m², znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny usług turystyki, a działka (...), o pow. 134346 m², znajduje się na terenach o przeznaczeniu (...) – tereny usług sportu i rekreacji, (...) – tereny usług turystyki, (...) – tereny rolnicze, (...) i (...) – tereny wód powierzchniowych płynących. Na działkach znajdują się elementy infrastruktury związanej ze świadczeniem usług turystycznych, w części są dzierżawione przez osoby trzecie posiadające umowy dzierżawy, które na wydzierżawionych gruntach wzniosły domki rekreacyjno – wypoczynkowe. Działki (...) są wykorzystywane na cele społeczności lokalnej na potrzeby sportu i rekreacji, w zakresie zadań własnych Gminy. Na działkach tych zostały poczynione przez Gminę nakłady o łącznej wartości co najmniej 607.333,32 zł, przy czym wartość działki (...) wynosi 71.464,32 zł, a działki (...) 816.823,68 zł.

Powyższe prowadzi do wniosku, że nastąpiło już takie gospodarcze wykorzystanie nieruchomości, że restytucja wiązałaby się z koniecznością rozliczeń lub rodziłaby spory z tym związane. Przy czym wartość gruntów jest niższa od wszystkich nakładów poczynionych na nieruchomości przez Gminę i osoby prywatne zważywszy na dobry stan techniczny infrastruktury turystycznej i budynków wzniesionych przez Gminę i osoby prywatne. Ponadto ze względu na to, że część nakładów była czyniona ze środków unijnych i niektóre elementy infrastruktury są objęte tzw. okresem trwałości do 2019 r., ewentualne obecne (przed 2019 r.) zmiany własnościowe gruntu, a co za tym idzie nakładów z nim trwale związanych, prowadziłyby do obowiązku Gminy zwrotu przynajmniej części środków unijnych.

Z tych względów przywrócenie własności działek numer (...) natrafia na trudne do przewyciężenia przeszkody.

Wobec powyższego, obowiązkiem Sądu stało się rozważenie możliwości przeniesienia na rzecz powódki odpowiednich nieruchomości zamiennych.

Mając na względzie wskazania zawarte w powołanym wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 26 maja 2011 r., Sąd zarządzeniem z dnia 5 stycznia 2017 r. wezwał pełnomocnika powódki, pełnomocnika pozwanej (...) i Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej do wskazania nieruchomości zamiennych, które mogłyby ewentualnie być przyznane powódce w zamian za przejęte grunty – pod rygorem uznania, że (...) i Skarb Państwa takimi nieruchomościami nie dysponują. Strony nie złożyły żadnych oświadczeń w tym zakresie.

Kwestią wskazania nieruchomości zamiennych zajął się Sąd Apelacyjny w Poznaniu w uzasadnieniu wyroku z dnia 16 lipca 2014 r. (I ACa 408/14, LEX nr 1506280) uznając, że niedopuszczalna, jako sprzeczna z celami postępowania regulacyjnego, jest wykładnia art. 63 u.s.p.k. zmierzająca do uznania, że o ile uprawniony nie wskaże, i to skutecznie, nieruchomości zamiennej, która mogłaby być mu przyznana na podstawie art. 63 ust. 1 pkt 2 u.s.p.k., to tym samym niedopuszczalne jest przeprowadzenie regulacji przez przyznanie odszkodowania, o jakim mowa w art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k. Dalej Sąd Apelacyjny stwierdził, że „W rzeczywistości uprawniony nie jest w stanie ustalić i wskazać nieruchomości, które mogłyby spełniać dokładnie parametry wymagane dla nieruchomości zamiennej. W praktyce zatem wykonanie regulacji w ten sposób wymagać będzie zawsze odpowiedniej kooperacji wszystkich uczestników postępowania regulacyjnego. Jakkolwiek rzeczywiście wydaje się to być sprzeczne z istotą kontradyktoryjnego procesu cywilnego, to jest jednak prostą konsekwencją takiego a nie innego ukształtowania postępowania regulacyjnego, które w intencji ustawodawcy miało mieć, co do zasady, charakter koncyliacyjny i kończyć się zawarciem ugody przed Komisją Majątkową.”.

Pozwana (...) ani pozwany Skarb Państwa nie wskazali nieruchomości, które mogłyby być rozważane w ramach postępowania regulacyjnego jako nieruchomości zamiennie. Powódka ze względów oczywistych może nie posiadać informacji o zasobie gruntów pozwanych (...) i Skarbu Państwa. Zobowiązanie z kolei przez Sąd powódki do przedstawienia dowodów, że czynności w celu ustalenia potencjalnych nieruchomości zamiennych podjęła, było, jakkolwiek na nią nałożone, w istocie bezcelowe, zważywszy, że informacje, która powódka mogłaby uzyskać i tak pochodziłyby od (...)i Skarbu Państwa.

Uznając zatem, że dokonanie regulacji przewidzianych w art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 u.s.p.k. nie jest możliwe, Sąd przeszedł do oceny trzeciego sposobu regulacji przewidzianego w art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k. tj. przyznania odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości. Po stronie powódki zaktualizowało się bowiem roszczenie odszkodowawcze przewidziane w art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k., którego adresatem jest Skarb Państwa reprezentowany przez Wojewodę (...).

Na wstępie należy wyjaśnić kwestię przyznania odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości.

W tym zakresie Sąd nie zgodził się z poglądem pozwanych, że ustalenie odszkodowania powinno nastąpić według zasad określonych w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U.2015.1774 j.t. ze zm. dalej jako u.g.n.), w szczególności zgodnie z art. 130 u.g.n. W konsekwencji zarzuty pozwanego Skarbu Państwa przyjęcia w tezie dowodowej dla biegłego rzeczoznawcy majątkowego niewłaściwej daty oceny przeznaczenia nieruchomości na potrzeby opinii, Sąd uznał za nietrafne.

Pozwany Skarb Państwa stał na stanowisku, że przeznaczenie nieruchomości należy oceniać według daty faktycznego przejęcia nieruchomości przez Skarb Państwa, względnie daty przejścia na rzecz Skarbu Państwa własności przedmiotowej nieruchomości (a bezsporne jest, że nieruchomość miała wówczas charakter rolny), zarzucając jednocześnie niekonstytucyjność § 52 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2004r. w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego (D.U nr 207, poz.2109 ze zmianami). Zgodnie

z powołanym zapisem rozporządzenia, przy określaniu wartości nieruchomości na potrzeby regulacji spraw majątkowych kościelnych osób prawnych i związków wyznaniowych dla ustalenia odszkodowania przyjmuje się stan nieruchomości z dnia utraty praw przez kościelną osobę prawną, a ceny i przeznaczenie nieruchomości – z dnia ustalania odszkodowania. Biegły dokonując wyceny w niniejszej sprawie uwzględnił - stosownie do zapisów powołanego rozporządzenia - aktualne przeznaczenie (zagospodarowanie) nieruchomości.

Sąd nie podziela poglądu strony pozwanej o niekonstytucyjności cytowanego przepisu rozporządzenia, w szczególności z uwagi na przekroczenie granic delegacji. Kwestię tę szeroko opisał Sąd Okręgowy w Poznaniu w uzasadnieniu wyroku z dnia 20 stycznia 2015 r. w sprawie XII C 1483/11 wyjaśniając, co następuje.

„Zdaniem pozwanego Skarbu Państwa kwestionowany przepis dotyczy problematyki odszkodowawczej, nie zaś rodzajów, metod i technik wyceny, czy też sposobu określenia wartości nieruchomości. Jak wynika z art. 159 u.g.n., ustawa zawiera upoważnienie dla Rady Ministrów do uregulowania w drodze rozporządzenia m.in. sposobów określenia wartości nieruchomości przy uwzględnieniu sposobu określenia wartości nieruchomości dla różnych celów. Z § 1 rozporządzenia wynika natomiast, że określa ono m.in. sposoby określenia wartości nieruchomości dla różnych celów. Zestawiając te przepisy nie sposób dopatrzeć się jakiegokolwiek przekroczenia delegacji ustawowej. Idąc dalej stwierdzić trzeba, że nie jest sprzeczne z u.g.n ani Konstytucją RP takie uregulowanie sposobu ustalania odszkodowania w tzw. postępowaniach regulacyjnych, że przy sporządzaniu operatu bierze się pod uwagę przeznaczenie nieruchomości z daty ustalania odszkodowania. Zważyć bowiem trzeba, że ustawodawca skonstruował w ustawie jedno roszczenie regulacyjne przysługujące kościelnej osobie prawnej, które może być zaspokojone na trzy nierównorzędne sposoby – podstawowym sposobem regulacji jest zaś przywrócenie własności nieruchomości. Gdyby zatem można było, m.in. w sprawie niniejszej, zastosować pierwszy sposób regulacji, to powódka otrzymałaby nieruchomości z aktualnym ich przeznaczeniem. Skoro tak, to odszkodowanie winno uwzględniać również aktualne przeznaczenie nieruchomości.

Gdyby nawet teoretycznie założyć, iż koncepcja pozwanego Skarbu Państwa co do niekonstytucyjności dyskutowanego rozporządzenia jest słuszna, to i tak uznać należałoby, że przy wycenie nieruchomości na potrzeby postępowań regulacyjnych należy uwzględnić przeznaczenie nieruchomości z daty ustalania odszkodowania.

Obecnie obowiązujące przepisy (w tym omawiane rozporządzenie w sprawie wyceny nieruchomości) nie określają szczegółowo momentu, z którego należy uwzględnić przeznaczenie nieruchomości (a także jej stan i ceny) dla wszystkich możliwych przypadków ustalania odszkodowań. Przykładowo w rozporządzeniu brak szczegółowych wytycznych dotyczących dat stanu nieruchomości, przeznaczenia i cen dla celu ustalenia odszkodowań za nieruchomości przejęte na rzecz Skarbu Państwa z naruszeniem prawa na cele reformy rolnej, których nie można zwrócić w naturze ze względu na nieodwracalne skutki prawne. Rzeczoznawcy majątkowi i Sądy są zatem zobligowani do określenia tych dat w tego rodzaju sprawach.

Stan prawny nieruchomości to ogół praw zarówno o charakterze rzeczowym jak i obligacyjnym przysługujących w stosunku do danej nieruchomości. Pod rządami ustawy o gospodarce nieruchomościami sprzed nowelizacji we wrześniu 2004 r. nie było wątpliwości co do daty ustalenia przeznaczenia przy szacowaniu nieruchomości. Przeznaczenie nieruchomości było elementem stanu. Jeśli w przepisie prawnym dotyczącym procedury wyceny nie była podana data stanu mogły być wątpliwości co do tej daty. Jeśli jednak była ona podana wprost, to odnosiła się także do przeznaczenia. Wyodrębnienie w ustawie o gospodarce nieruchomościami przeznaczenia nieruchomości z czynników analizowanych w ramach stanu nieruchomości było zabiegiem celowym, które dla konkretnego celu wyceny pozwala ustalać stan z innej daty, niż data na jaką dla tego celu ustalane jest przeznaczenie. Po nowelizacji uogn stan nieruchomości i przeznaczenie nieruchomości stały się odrębnymi czynnikami z których każdy ma znaczący wpływ na określenie wartości nieruchomości i każdy musi zostać uwzględniony (obok innych czynników). Jak wynika z art. 4 pkt 17 uogn przez stan nieruchomości należy rozumieć stan zagospodarowania, stan prawnym stan techniczno-użytkowy, a także stan otoczenia nieruchomości, w tym wielkość, charakter, stopień zurbanizowania miejscowości, w której nieruchomość jest położona. Stosownie natomiast do treści w art. 154 ust 1. uogn wyboru właściwego podejścia oraz metody i techniki szacowania nieruchomości dokonuje rzeczoznawca majątkowy, uwzględniając w szczególności

cel wyceny, rodzaj i położenie nieruchomości, jej przeznaczenie w planie miejscowym, stopień wyposażenia w urządzenia infrastruktury technicznej, stan jej zagospodarowania oraz dostępne dane o cenach, dochodach i cechach nieruchomości podobnych. Aktualnie w niektórych sprawach, gdzie nie ma precyzyjnego określenia w przepisie dat stanu, przeznaczenia i poziomu cen występują wątpliwości. Brak możliwości zastosowania wprost przepisu prawa pociąga za sobą konieczność ustalenia sposobu postępowania na podstawie szczegółowej analizy celu wyceny, gdyż wartości nieruchomości, które określa, muszą być przydatne dla celu dla którego zostały określone. Takie uprawnienie przyznaje i taki obowiązek nakłada na rzeczoznawcę majątkowego przepis art. 154 ust. 1 uogn. Podkreślić należy, że zgodnie z cytowanym przepisem przeznaczenie nieruchomości jest odrębnym czynnikiem, który uwzględnia się przy określaniu wartości nieruchomości. Czynnikiem przeznaczenie nieruchomości nie jest uzależniony od tego, kto w czasie uchwalania planu miejscowego (lub studium gminnego) był właścicielem nieruchomości. Trudno bowiem sobie wyobrazić sytuację, że gdyby poprzedni właściciel nie utracił własności nieruchomości, to jej obecne przeznaczenie w planie miejscowym lub studium gminnym było by inne niż to aktualnie. Ustalenia planu miejscowego wynikają z potrzeb rozwojowych gminy i z konieczności zapewnienia ładu przestrzennego w gminie, a prawo własności uwzględnia się głównie w kontekście rekompensowania skutków dokonanych ustaleń. Mogą one powodować dla właścicieli nieruchomości skutki zarówno pozytywne (wzrost wartości nieruchomości) jak i negatywne (zmniejszenie się wartości nieruchomości).

Uwzględniając powyższe zastanowić się zatem należy, jak rzeczoznawca majątkowy określałby wartość nieruchomości w celu ustalenia odszkodowania na potrzeby regulacji spraw majątkowych kościelnych osób prawnych, gdyby nie obowiązywało rozporządzenie z 21 września 2004r. w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego, w szczególności z jakiej daty należałoby przyjąć przeznaczenie nieruchomości na potrzeby takiej wyceny.

Kierując się celem wyceny odwołać należy się ponownie do argumentu użytego wcześniej, iż powódce służy jedno roszczenie, które może być realizowane na różne sposoby. Podkreślić przy tym trzeba, iż podstawowym sposobem regulacji jest przywrócenie własności nieruchomości. Gdyby istniała obecnie możliwość restytucji to powódka otrzymałaby nieruchomości z ich aktualnym przeznaczeniem. Dysponowałaby zatem prawem majątkowym, na wartość którego niewątpliwym wpływ miałyby aktualne przeznaczenie nieruchomości. Co bardzo istotne okoliczność ta nie rodziłaby po stronie powódki konieczności zwrotu jakichkolwiek nakładów. Z tego natomiast płynie wniosek, że także przyznawane odszkodowanie musi być adekwatne do rynkowej wartości nieruchomości zgodnej z jej aktualnym przeznaczeniem.

Nadto analogiczny argument można wywieść posługując się treścią przepisów art.63 ust. 1 pkt 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w RP (odszkodowanie ustala się według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości) w zw. z art.134 ust. 4 uogn.

Słuszny jest pogląd, że gdyby powodowa (...)nie utraciła własności nieruchomości, ich przeznaczenie byłoby obecnie takie jakie wynika z aktualnego planu (bez działań i nakładów z jej strony). A ponieważ rzeczywista szkoda jest równa kwocie jaką zainteresowana strona mogłaby obecnie uzyskać na rynku za nieruchomość, gdyby w latach ubiegłych nie odebrano jej własności tej nieruchomości albo gdyby obecnie zwrócono jej tą nieruchomość, uprawniony jest wniosek, że przy określaniu wartości nieruchomości dla celu ustalenia odszkodowania za nieruchomości kościelnych osób prawnym przejęte na rzecz Państwa przyjmować należy przeznaczenie nieruchomości z daty ustalania odszkodowania.”

Rozważania te Sąd Okręgowy w całej rozciągłości podzielił i w konsekwencji stanął na stanowisku, że wysokość odszkodowania na podstawie art. 63 ust. 1 pkt 3 u.s.p.k. ustala się według przeznaczenia (zagospodarowania) nieruchomości przejętej na dzień utraty praw przez powódkę i cen z chwili obecnej, czemu dał wyraz w postanowieniu o przeprowadzeniu dowodu z opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego z dnia 29 września 2015 r.

Mając powyższe na względzie, Sąd zasądził od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...) na rzecz powódki kwotę 2.333.360 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 24 maja 2017 r. do dnia zapłaty, oddalając powództwo w pozostałym zakresie.

Sąd nie podzielił przy tym stanowiska powódki, że dokonanie regulacji co do całego przedmiotu objętego pozwem, niezależnie od ostatecznego sposobu regulacji jest równoznaczne z uwzględnieniem powództwa w całości.

Istotnie regulacja dotyczyła całej nieruchomości, co do której zgłoszono roszczenie w pozwie. Niemniej jednak powódka wartość swego roszczenia oszacowała na kwotę 4.000.000 zł. Skoro ostatecznie wartość roszczenia, co do całej objętej pozwem nieruchomości, okazała się znacząco niższa, powództwo w pozostałej części należało oddalić, tak by nie pozbawiać powódki możliwości zaskarżenia wyroku co do wysokości zasądzonej kwoty. Ponadto powódka domagając się w pierwszej kolejności przyznania nieruchomości zamiennych w pkt 6 pozwu wniosła o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa na swoją rzecz 4.000.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Orzeczenie oddalające powództwo w części obejmuje zatem również roszczenie o zapłatę odsetek za okres od dnia wniesienia pozwu do dnia 23 maja 2017 r.

O odsetkach ustawowych za opóźnienie od zasądzonego roszczenia Sąd orzekł na podstawie art. 481 § 1 k.c., ustalając początek ich biegu na dzień następujący po wydaniu wyroku. Dopiero bowiem w toku postępowania regulacyjnego został w sposób jednoznaczny ustalony sposób realizacji roszczenia powodowej (...) jak również ustalono podmiot odpowiedzialny za zapłatę odszkodowania. W konsekwencji, nie sposób uznać, aby pozwany pozostawał w zwłoce ze spełnieniem świadczenia przed wydaniem wyroku, tym bardziej, że powódka nigdy nie wezwała właściwej statio fisci Skarbu Państwa do dobrowolnego spełnienia świadczenia.

Sąd za usprawiedliwione okolicznościami sprawy uznał rozliczenie kosztów procesu na podstawie art. 100 k.p.c. między powódką i Skarbem Państwa niejako odpowiadającym za działalność Komisji Majątkowej, a co do pozostałych pozwanych zastosowanie wobec powódki zasady z art. 102 k.p.c.

Apelację od wyroku złożył pozwany Skarb Państwa, zaskarżył go w części tj. co do pkt 1 i 3 w zakresie w jakim Sąd zasądził od pozwanego Skarbu Państwa - Wojewody (...) na rzecz powódki kwotę 2.333.360 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 24 maja 2017 r. do dnia zapłaty oraz obciążył pozwany Skarb Państwa kosztami procesu. Pozwany zarzucał Sądowi pierwszej instancji naruszenie następujących przepisów prawa:

- art. 61 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2013.1169 j.t. ze zm. cyt. dalej jako ustawa z 1989 r.) przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że powodowa (...) jest podmiotem uprawnionym do żądania przeprowadzenia regulacji w sposób określony w art. 63 ust. 1 pkt 1, 2 i 3 ustawy z 1989 r.,
- art. 2 ustawy z 17 maja 1989 r. w zw. z art. 72 ustawy z 1989 r. w zw. z art. 35 k.c. w zw. z kanonem 123, 1272 i 1274 K.P.K. z 1983 r. przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na pominięciu tych przepisów w sytuacji,
- art. 59 ustawy z 1989 r. w zw. z art. 6-9 oraz art. 72 ust. 1 ustawy z 1989 r. w zw. z art. 2 ustawy w zw. z art. 35 k.c. oraz kanonem 123, 1272, 1274 K.P.K. z 1983 r. przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na pominięciu tych przepisów,
- art. I i art. XVI Konkordatu pomiędzy S. A.a Rzeczpospolitą Polską z dnia 10 lutego 1925 r. w zw. z kanonem 99 i 216 K.P.K. z 1917 r. przez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że na gruncie tych przepisów parafie były wyposażone w osobowość prawną,
- art. 114 w zw. z art. 99 ustawy z dnia 17 marca 1921 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na pominięciu ww. przepisów i przyjęciu, że po roku 1945 prawo kanoniczne nie regulowało osobowości prawnej kościelnych jednostek organizacyjnych Kościoła (...) w systemie prawa

powszechnego, że w związku z tym kościoły parafialne nie miały osobowości prawnej i nie przysługiwało im prawo własności majątku kościelnego,

- art. 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1925 r. o zatwierdzeniu układu ze S. A., określającego stosunek Państwa do Kościoła (...) (Dz. U. R. P. Nr 47, poz. 324 - cyt. dalej jako ustawa o zatwierdzeniu Konkordatu) w zw. z artykułem I, XVI i XXIV Konkordatu pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską z dnia 10 lutego 1925 r. (Dz. U. R. P. z 1925 r., Nr 72, poz. 501 - cyt. dalej jako Konkordat z 1925 r.) w zw. z kanonem 99 i 1495 § 2 w zw. z kanonem 216 K.P.K. z 1917 r. przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na pominięciu ww. przepisów i przyjęciu, że po roku 1945 kościoły parafialne utraciły osobowość prawną, zaś parafie osobowość prawną nabyły,
- art. 4 dekretu z dnia 12 listopada 1946 r. Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz.U. 1946.67.369 - cyt. dalej jako dekret z 1946 r.) i art. 2 ustawy z dnia 18 lipca 1950 r. Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz.U. 1950.34.311 - cyt. dalej jako ustawa z 1950 r.) oraz art. 3 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że przy założeniu, że Konkordat i prawo kanoniczne po roku 1945 przestały obowiązywać to kościelne jednostki organizacyjne, które uzyskały osobowość prawną na podstawie przepisów Konkordatu i prawa kanonicznego utraciły ją po tej dacie,
- art. 22 dekretu z dnia 29 sierpnia 1945 r. Prawo osobowe (Dz.U. 1945.40.223) oraz art. 36 ustawy z dnia 18 lipca 1950 r. Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. Nr 34, poz. 311 ze zm.) oraz art. 33 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że przed wejściem w życie ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...)w Rzeczypospolitej Polskiej parafie miały osobowość prawną,
- art. 63 ust.1 pkt 3 ustawy z 1989 r. w zw. z art. 130 ust. 1 zd. 2 u.g.n. przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na zasądzeniu odszkodowania, które zostało ustalone na podstawie wyceny nieruchomości dokonanej z uwzględnieniem aktualnego przeznaczenia nieruchomości w sytuacji, gdy z art. 130 ust. 1 u.g.n. wynika, że wysokość odszkodowania powinna zostać ustalona według stanu i przeznaczenia nieruchomości z daty jej przejścia przez Państwo,
- § 52 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego (Dz. U. Nr 207, poz. 2109 ze zm. - cyt. dalej jako „rozporządzenie”) w zw. z art. 159 u.g.n. i art. 92 ust. 1 Konstytucji RP przez ich niewłaściwe zastosowanie przez przyjęcie, że w niniejszej sprawie wycena nieruchomości powinna zostać dokonana na podstawie § 52 ust. 2 rozporządzenia, z uwzględnieniem przeznaczenia nieruchomości z dnia ustalenia odszkodowania,
- art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 63 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...)w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2013.1169 j.t ze zm. - cyt. ustawa z 1989 r.) oraz w zw. z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2011.18.89 - dalej cyt. jako ustawa zmieniająca) przez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że powodowej (...) przysługuje roszczenie o zasądzenie odsetek ustawowych od kwoty zasądzonej tytułem odszkodowania, że pozwany pozostaje w zwłoce od dnia następnego po dniu wyrokowania przez Sąd pierwszej instancji,
- art. 100 zd. 1 k.p.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że powódka wygrała sprawę w 58% i w związku z tym pozwany powinien zostać obciążony kosztami procesu w 58%.

Wskazując na te zarzuty pozwany Skarb Państwa wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części przez oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powódki na rzecz Skarbu Państwa - Wojewody (...) kosztów procesu wg norm przepisanych, przy czym jeżeli chodzi o koszty zastępstwa procesowego to o ich zasądzenie na rzecz Skarbu Państwa - Prokuratorii Generalnej, zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie apelacyjne od powódki na rzecz Skarbu Państwa - Prokuratorii Generalnej wg norm przepisanych.

Powódka wniosła o oddalenie apelacji pozwanego Skarbu Państwa w całości oraz o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa - Wojewody (...) na jej rzecz kosztów postępowania przed Sądem II instancji wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Z ostrożności procesowej powódka wniosła o nieobciążanie jej kosztami postępowania na zasadzie art. 102 k.p.c.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelację w niewielkiej części należy uznać za uzasadnioną.

Ustalenia faktyczne sądu I instancji nie budzą wątpliwości i nie były kwestionowane w apelacji.

Stąd Sąd Apelacyjny przyjmuje je za podstawę własnego rozstrzygnięcia.

Należy zwrócić uwagę, że wszystkie ustalenia faktyczne sąd poczynił w oparciu o dokumenty urzędowe i prywatne, których prawdziwość formalna i materialna nie była przez strony podważana.

Mając na uwadze prawidłowo ustalony przez Sąd Okręgowy stan faktyczny apelację w pewnej części należało uznać za uzasadnioną, co dotyczy uwzględnionego w wyroku roszczenia o odsetki.

Sąd I instancji zasądził na rzecz powódki odsetki ustawowe od przyznanego na jej rzecz odszkodowania od 24 maja 2017r., czyli od dnia następnego po dniu wydania wyroku.

Tymczasem nie może ulegać wątpliwości, że wyrok wydany w sprawie roszczeń regulacyjnych, o jakich mowa w art. 63 ustawy z dnia 17 maja 1989r o stosunku Państwa do Kościoła (...)w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst. jedn. Dz. U. 2018.380, dalej: „ustawa z 1989r.”) ma charakter **prawnokształtujący**.

Dopiero bowiem z chwilą jego uprawomocnienia powstaje nowy stan prawny, bądź to w stosunkach własnościowych dotyczących nieruchomości, bądź też w sferze obowiązku Państwa uiszczenia na rzecz jednostek kościelnych stosownego odszkodowania, w sytuacji gdyby restytucja rzeczowa okazała się niemożliwa lub nadmiernie utrudniona.

Oznacza to, że w tym ostatnim przypadku zobowiązany może pozostawać w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, uzasadniającym obciążeniem go odsetkami ustawowymi za opóźnienie (art. 481 kc), dopiero od dnia następnego po uprawomocnieniu się wyroku (por. anal. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 21 stycznia 2004r. w spr. IV CK 358/02, LEX nr 577522 oraz z dnia 16 stycznia 2015r. z dnia 16 stycznia 2015r. w spr. III CSK 68/14, LEX nr 1621349).

W związku z tym zaskarżone orzeczenie podlegało zmianie przez oddalenie roszczeń odsetkowych za okres od dnia 24 maja 2017r. do dnia 23 maja 2018r., czyli do dnia wydania prawomocnego wyroku przez sąd II instancji.

Dlatego na podstawie art. 386 § 1 kpc oraz powołanych wyżej przepisów prawa materialnego Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie I sentencji wyroku.

Dalej idące zarzuty i wnioski apelacji okazały się natomiast bezzasadne.

Nie doszło bowiem do naruszenia przez sąd I instancji wskazywanych w niej przepisów prawa materialnego.

Znaczna część wywodów środka zaskarżenia poświęcona jest kwestionowaniu legitymacji czynnej powódki do występowania z roszczeniami regulacyjnymi, a argumentacja apelującego w tym zakresie opiera się na założeniu, że w dacie przejęcia przez Państwo nieruchomości objętych postępowaniem regulacyjnym, na podstawie protokołów przejęcia z dnia 14 kwietnia 1950r. oraz z dnia 15 października 1953r., powódka nie istniała jako osoba prawna prawa cywilnego, a nadto nie jest sukcesorem majątkowym poprzednio istniejących na tym terenie osób prawnych („moralnych”) prawa kościelnego w postaci (...), (...) itp..

Argumentacja ta jednak, odwołującą się przede wszystkim do wewnętrznego prawa Kościoła (...) oraz Konkordatu z 1925r., nie zasługuje na uwzględnienie.

Nie do przyjęcia jest prezentowana przez skarżącego koncepcja, zgodnie z którą parafie Kościoła (...), w tym powodowa(...), przed wejściem w życie ustawy z 1989r. nie miały osobowości prawnej.

Rozbudowane wywody środka zaskarżenia w tym zakresie skupiają się głównie na literalnym, ścisłym odczytywaniu poszczególnych kanonów Kodeksu prawa kanonicznego z 1917r.

Skarżący przywiązuje jednak nadmierną wagę do językowej treści postanowień tego kodeksu.

W literaturze zwracano uwagę, że technika legislacyjna, którą posłużono się przy tworzeniu tego aktu stała na bardzo niskim poziomie, co dotyczyło m.in. mnożenia w nim różnorodnych bytów, które następnie określano jako „osoby moralne”, „osoby prawnicze” itp.

Już na gruncie postanowień Konkordatu pomiędzy S. A. a Rzeczpospolitą Polską z 1925r (Dz. U. nr 72, poz. 501) skutkowało to trudnościami w ustaleniu, które z tych podmiotów powinny być uznawane za osoby prawne na gruncie polskiego prawa stanowionego.

Z kolei po wygaśnięciu Konkordatu, co, zdaniem Polski, nastąpiło w okresie II wojny światowej, na skutek jednostronnych działań S. A., bądź najpóźniej z momentem zakończenia tej wojny na skutek zasadniczej zmiany stosunków (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2016r. w spr. II CSK 634/15, Legalis nr 1564972), kwestia klasyfikacji kościelnych jednostek organizacyjnych na podstawie prawa kanonicznego straciła, z punktu widzenia prawa stanowionego, znaczenie.

Nie oznaczało to, jak trafnie zauważono w judykaturze oraz doktrynie, że wszystkie istniejące dotychczas na gruncie postanowień konkordatowych podmioty prawa kościelnego z tą chwilą utraciły automatycznie osobowość prawną.

Od tego momentu jednak o istnieniu osobowości prawnej tych jednostek decydowało wyłącznie wewnętrzne ustawodawstwo polskie.

W kolejnych przepisach ogólnych prawa cywilnego istnienie osobowości prawnej poszczególnych jednostek organizacyjnych co do zasady uzależniono od **przyznania** jej im w drodze ustawy lub opartych na niej przepisów (por. art. 36 ustawy z dnia 18 lipca 1950r – Przepisy ogólne prawa cywilnego, Dz. U. nr 34, poz. 311 oraz art. 33 kc).

Jest przy tym oczywiste, że na równi z przyznaniem osobowości prawnej należało traktować jej **uznanie** przez ustawodawcę w stosunku do dotychczas istniejących kościelnych jednostek organizacyjnych (zob. bliżej: J.Osuchowski, „Niektóre problemy dotyczące statusu prawnego Kościoła (...) w PRL”, Państwo i Prawo, nr 3 z 1988r, str. 106-107).

Należy w związku z tym zauważyć, że ustawodawca przed 1989r uznawał *expressis verbis* osobowość prawną w stosunku do takich jedynie kościelnych osób prawnych, jak **parafie**, diecezje oraz seminaria duchowne (przyjąć należy, że analogiczny status przyznawano zakonom i prowincjom zakonnym). Odrzucano natomiast, w tym także w judykaturze i doktrynie, koncepcję, zgodnie z którą taką podmiotowość miałyby w dalszym ciągu zachowywać tego rodzaju twory, jak np. „kościół parafialny” czy „beneficjum”, które potraktowane zostały prawidłowo jako jedynie elementy majątkowe struktury kościelnej, zarządzane przez „właściwe” kościelne osoby prawne (por. np. art. 1 i 2 dekretu z 31 grudnia 1956r o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych, Dz. U. z 1957r, nr 1, poz. 6, ustawa z dnia 23 czerwca 1971r o przejściu na osoby prawne Kościoła (...) oraz innych kościołów i związków wyznaniowych własności niektórych nieruchomości położonych na Ziemiach Zachodnich i Północnych, Dz.U. nr 16, poz. 156, § 1 pkt. 1 Zarządzenia Dyrektora Urzędu Do Spraw Wyznań z dnia 13 sierpnia 1971r w sprawie wykonania przepisów ostatnio wymienionej ustawy, M.P., nr 44, poz. 284, postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 18 kwietnia 1963r w spr. I CR 223/63, OSNC, z. 10 z 1964r, poz. 198, z dnia 16 maja 1964r w spr. II CR 221/64, OSNCP, z. 6 z 1965r, poz. 99 oraz

z dnia 5 lutego 1966r w spr. II CR 47/66, LEX nr 5936, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 1968r w spr. III CZP 86/67, OSNCP, z. 6 z 1968r, poz. 100, S. Grzybowski, Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 1963r w spr. I CR 223/63, OSPiKA, nr 1 z 1965r, str. 12 -16).

Wydaje się zresztą, że z podmiotów określanych jako „osoby moralne, prawnicze” itp. w K.P.K. z 1917r to właśnie parafie i diecezje, jako jednostki o charakterze terytorialno – osobowym, posiadały najbardziej typowe cechy, charakterystyczne dla osób prawnych w rozumieniu prawa państwowego (cywilnego).

W związku z tym składniki mienia kościelnego, choćby w ramach Kościoła określane były jako należące do „kościół parafialnego” czy do „beneficjum proboszczowskiego”, „probostwa” itp. **z punktu widzenia prawa cywilnego** stanowiły, przed dniem wejścia w życie ustawy z 1989r, własność poszczególnych parafii.

Należy dodać, że ukształtowało się już jednolite stanowisko judykatury, w świetle którego parafie uznaje się za podmioty prawa cywilnego, w tym w zakresie praw majątkowych byłych podstawowych, terytorialnych jednostek Kościoła (...) ((...), kościołów parafialnych, beneficjów proboszczowskich itp.), również co do zdarzeń prawnych, jakie miały miejsce po 1945r., tj. po stwierdzeniu przez Państwo Polskie wygaśnięcia Konkordatu z 1925r. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2015r. w spr. IV CSK 312/14, LEX nr 1663415 oraz z dnia 2 grudnia 2015r. w spr. IV CSK 90/15, LEX nr 2007805).

Szczególnie w ostatnim z wymienionych orzeczeń Sąd Najwyższy przeprowadził w tym przedmiocie pogłębioną analizę prawną – historyczną, którą Sąd Apelacyjny w pełni podziela, czyniąc ją integralną częścią niniejszych rozważań.

Dodać można, że podobne stanowisko wyrażane jest na gruncie doktryny prawa wyznaniowego (por. np.: P. Borecki „Podmiotowość prawna jednostek Kościoła (...) po 1945r., to jest po wypowiedzeniu Konkordatu z 1925r...” , Przegląd Prawa Wyznaniowego, tom 6 z 2014r, str. 285 -295, A. Mezglewski, „Opinia prawna dotycząca następstwa prawnego po (...), istniejących w byłym zaborze pruskim”, Przegląd Prawa Wyznaniowego, tom 7 z 2015r., str. 277 – 287).

Bezzasadne są także zarzuty apelacji skierowane przeciwko ustaleniu wartości przejętych nieruchomości (i, w konsekwencji, wysokości należnego powodce odszkodowania) według ich aktualnego przeznaczenia.

Wynika to przede wszystkim z istoty postępowania regulacyjnego i wskazanych przez ustawodawcę procedur zaspokajania w nim roszczeń kościelnych osób prawnych.

Zauważyć należy, że art.63 ust.1 ustawy z 1989r. określa kolejność sposobów regulacji, dając pierwszeństwo rozwiązaniu polegającemu na przywróceniu kościelnym osobom prawnym własności nieruchomości wymienionych w art.61 ust.1 i 2 lub ich części. Przepis ten nie uzależnia przy tym restytucji nieruchomości od zgodności ich aktualnego przeznaczenia z przeznaczeniem w dacie przejęcia.

Dopiero w przypadku niemożności przywrócenia własności nieruchomości lub ich części, a w dalszej kolejności przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej, wchodzi w rachubę przyznanie odszkodowania.

Taka konstrukcja art. 63 ust.1 ustawy z 1989r. prowadzi do wniosku, że zamiarem ustawodawcy było, aby odszkodowanie, jako ostateczny środek regulacji, równoważyło skutki związane z niemożnością przywrócenia własności nieruchomości lub przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej, co logicznie oznacza, że winno ono odpowiadać rzeczywistej wartości nieruchomości, która podlegałaby zwróceniu.

Takiemu stanowisku nie sprzeciwia się treść przepisu art. 63 ust. 1 pkt. 3 ustawy z 1989r., nakazującego ustalenie odszkodowanie według przepisów o wywłaszczaniu nieruchomości.

Z uwagi na konieczność zachowania wzajemnej spójności sposobów regulacji przyjętych w art. 63 ust.1, zastosowanie tych przepisów może być bowiem jedynie odpowiednie, uwzględniające specyfikę postępowania regulacyjnego.

Ustawa z 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami nie przewiduje bowiem wprost sytuacji przewidzianej w art.63 ust.1 ustawy z dnia 17 maja 1989r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej. Jest też oczywiste, że tylko niektóre z przepisów w niej zawartych nadają się do takiego zastosowania w rozpatrywanej sprawie.

Uznać należy w tej sytuacji, że Rada Ministrów nie wykroczyła w treści § 52 Rozporządzenia z dnia 21 września 2004r. w sprawie wyceny nieruchomości i sporządzania operatu szacunkowego (Dz. U. nr 207, poz. 2109 ze zm.) poza upoważnienie ustawowe wynikające z art.159 ugn.

Ostatnio wymieniony przepis upoważnia Radę Ministrów m.in. do określenia sposobów określania wartości nieruchomości dla różnych celów (pkt.2) lub jako przedmiotu różnych praw (pkt.3).

W przepisie § 52 ust.1 Rozporządzenia odwołano się wprost do kryteriów ustalania wysokości odszkodowania z art. 134 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997r o gospodarce nieruchomościami.

Wyłączono jedynie stosowanie ustępów 3 i 4 w/w przepisu, wprowadzając w ich miejsce regulację wynikającą z § 52 ust. 2 Rozporządzenia.

Pomijając kwestię poprawności zastosowanej tu techniki legislacyjnej, nie ma w tej sytuacji podstaw do konstruowania tezy o sprzeczności omawianego uregulowania z ustawą.

Przeciwnie, treść § 52 ust.2 Rozporządzenia pozostaje w zgodzie z ogólnymi założeniami i rozwiązaniami przyjętymi w ustawie o gospodarce nieruchomościami.

W przepisach art. 134 ust. 3 i 4 ugn wyrażona została wyraźna intencja ustawodawcy, aby to osoba wywłaszczana była beneficjentem zmian w przeznaczeniu nieruchomości i ona, co do zasady, powinna czerpać korzyści z takich zmian.

Analogiczne rozwiązania przyjęto w art. 136, 139 czy 140 ugn.

Z takimi uregulowaniami ściśle koresponduje treść § 52 w/w Rozporządzenia Rady Ministrów z 21 sierpnia 1997r.

Wreszcie, nie naruszył Sąd Okręgowy przepisu art. 100 zd. 1 kpc przy proporcjonalnym rozdzieleniu między stronami kosztów procesu.

Co prawda, co do zasady podzielić należy pogląd skarżącego, że dla oceny, w jakim zakresie strona wygrywa spór o świadczenie pieniężne, istotne znaczenie ma także okoliczność, w jakiej części uwzględnione zostaje dochodzone obok roszczenia głównego żądanie zasądzenia odsetek za opóźnienie w spełnieniu tego roszczenia (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2012r. w spr. IV CZ 119/11, Legalis nr 480496).

Niejednokrotnie bowiem w praktyce roszczenie o odsetki, jakkolwiek pozostaje bez wpływu na określenie wartości przedmiotu sporu, wysokość opłat sądowych itp., to stanowi istotny wartościowo składnik żądań powództwa.

Zasada ta nie miała jednak zastosowania w rozpoznawanej sprawie.

Dla ustalenia proporcji, w jakiej powinny być rozdzielone koszty procesu z zastosowaniem przepisu art. 100 zd. 1 kpc, istotne jest **porównanie roszczeń uwzględnionych ostatecznie w wyroku z tymi, które zgłoszone były w dacie wniesienia powództwa.**

Z chwilą wniesienia pozwu następuje bowiem stabilizacja wartości przedmiotu sporu i to także w zakresie rozliczenia między stronami kosztów procesu.

Reguła, na którą powołuje się pozwany w apelacji, mogłaby zatem znaleźć zastosowanie w przypadku, gdyby oddalone zostało roszczenie o odsetki dochodzone w pozwie **za okres sprzed wytoczenia powództwa.**

Tymczasem powódka dochodziła odsetek od zgłoszonego roszczenia odszkodowawczego jedynie za okres **od daty wniesienia pozwu**.

Z przyczyn, o których była mowa wyżej, okoliczność narastanie w okresie późniejszym hipotetycznych należności odsetkowych pozostawała bez wpływu na wartość przedmiotu sporu (rozstrzygnięcia), także z punktu widzenia przepisu art. 100 zd. 1 kpc.

Z tych przyczyn na podstawie art. 385 kpc oraz powołanych wyżej przepisów prawa materialnego Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie II sentencji wyroku.

Strona powodowa w postępowaniu apelacyjnym uległa ostatecznie jedynie co do części należności ubocznych.

Uzasadnia to obciążenie w całości pozwanego kosztami tego postępowania, obejmującymi należne powódce koszty zastępstwa procesowego w tym postępowaniu.

Dlatego na podstawie art. 98 § 1 i 3 kpc, art. 99 kpc oraz art. 100 zd. 2 kpc, przy uwzględnieniu przepisów § 10 ust. 1 pkt 2) w zw. z § 2 pkt. 8) Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. 2015.1804 ze zm.) orzeczono jak w punkcie III wyroku.

Ewa Staniszevska Bogdan Wysocki Ryszard Marchwicki